

ÅBO AKADEMI

Språklandskapet i en mångkulturell finlandssvensk skola

En kvalitativ analys av det visuella språkliga landskapet i en skola i
Närpes

Oskar Högström & Christopher Lindroos

Avhandling för magisterexamen
Fakulteten för pedagogik och
välfärdsstudier
Åbo Akademi
Vasa, 2020

Abstrakt

Författare Oskar Högström och Christopher Lindroos	Årtal 2020
Arbetets titel Språklandskapet i en mångkulturell finlandssvensk skola En kvalitativ analys av det visuella språkliga landskapet i en skola i Närpes	
Opublicerad avhandling för magisterexamen i pedagogik Vasa: Åbo Akademi. Fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier	
Projekt inom vilket arbetet gjorts Avhandlingen har gjorts utgående från material insamlat inom projektet VI VILL.	
Referat Syftet med denna studie är att undersöka det språkliga landskapet i en mångkulturell österbottnisk skola. I studien utgår vi från följande forskningsfrågor: <ul style="list-style-type: none">– Hur ser det språkliga landskapet ut i en mångkulturell skola i Närpes stad?– Hur uppfattar eleverna i årskurs 6 sin egen språkanvändning och det språkliga landskapet i skolan?– Finns det skillnader i det visuella språkliga landskapet i skolan och elevernas uppfattning av det? Undersökningen utgår från en hermeneutisk forskningsansats. Materialet har samlats in år 2016 i och med forskningsprojektet VI VILL (Vem integreras och på vilka villkor?) och består av 99 fotografier och 10 enkäter från en mångkulturell skola i Närpes stad. Inom projektet har det kartlagts och utvärderats hur skolorna i en österbottnisk invandrartät kommun integrerar flerspråkighet och åskådningsaspekter. I denna avhandling ligger dock fokus på flerspråkigheten och endast en skola. Vi har valt att fokusera på endast en av skolorna för att på djupet kunna analysera språklandskapet i skolans allmänna lokalteter där fotografierna är tagna. Vi började med att gå igenom enkäterna och fotografierna i flera omgångar och skapa kategorier för att få en helhetsbild. Resultatet visar att skolans visuella språkliga landskap domineras av svenskan. Lite förvånande är att även språken som undervisas i skolan, finska och engelska, inte finns representerade i skolans språklandskap. Dock visar enkätsvaren att skolans elever upplever en betydligt större mångfald av språk än vad som synliggörs i skolans allmänna lokalteter. Eleverna uppfattar skolan som flerspråkig och mångkulturell, medan skolans visuella språklandskap inte stöder detta. Exempelvis är den enda kulturen som finns representerad typiskt finsk och andra kulturer finns inte alls representerade. Av enkätsvaren kan man avläsa att eleverna i skolan använder många olika språk, vilket tyder på att undervisningen stöder flerspråkighet och mångkulturalitet fastän detta inte syns i det visuella språklandskapet. Fotografierna visar även en avsaknad av bilder som stöd till de texter som finns i språklandskapet.	
Sökord/indexord enl. tesaurus Språklandskap, flerspråkighet, mångkulturalitet, språkidentitet, multimodalitet	

Innehållsförteckning

Abstrakt

1 Inledning	1
1.1 Bakgrund och val av ämne	1
1.2 Syfte och forskningsfrågor	3
2 Språkligt landskap	5
2.1 Språklandskapet i Finland	6
2.2 Skollandskap	6
3 Flerspråkighet	8
3.1 Språk och identitet	9
3.2 Flerspråkighet i skolan	11
3.3 Mångkulturalitet	13
3.4 Mångkulturalitet i skolan	14
4 Metod.....	16
4.1 Hermeneutik som forskningsansats.....	16
4.2 Kvalitativa och kvantitativa metoder	18
4.3 Datainsamlingsmetoder	20
4.3.1 Enkät som datainsamlingsmetod	20
4.3.2 Fotografi som datainsamlingsmetod	21
4.4 Bearbetningen och analysen av data	23
4.4.1 Bearbetningen och analysen av enkäterna	24
4.4.2 Bearbetningen och analysen av fotografierna	25
4.5 Tillförlitlighet och trovärdighet	26
4.6 Etiska aspekter	28
5 Resultatredovisning	30
5.1 Bild och text	31
5.2 Material	33

5.3 Språk	36
5.4 Uppfattningar om egen språkanvändning och skolans språkliga landskap i årskurs 6	40
5.5 Skillnader mellan det visuella språkliga landskapet i skolan och elevernas uppfattningar om det	41
6 Sammanfattande diskussion.....	44
6.1 Resultatdiskussion.....	44
6.1.2 Det språkliga landskapet i en mångkulturell skola i Närpes	44
6.1.3 Uppfattningar om egen språkanvändning hos eleverna i årskurs 6 och sambandet med skolans språklandskap	46
6.1.4 Skillnader i det visuella språkliga landskapet och elevernas uppfattningar om skolans språklandskap	46
6.2 Metoddiskussion	47
6.3 Förslag till fortsatt forskning.....	49
Litteraturförteckning.....	51
 Bilagor	
Bilaga 1: Enkät	57
 Bilder	
Bild 1	25
Bild 2	31
Bild 3	32
Bild 4	32
Bild 5	33
Bild 6	34
Bild 7	35

Bild 8	35
Bild 9	35
Bild 10	37
Bild 11	37
Bild 12	38
Bild 13	39
Bild 14	42
Figurer	
Figur 1.....,	30
Tabeller	
Tabell 1.....	40

1 Inledning

Denna avhandling tar avstamp i material insamlat i och med projektet VI VILL som fokuserar på hur man tar i beaktande flerspråkighet samt åskådningsaspekter i skolorna i Österbotten. Ämnet i avhandlingen intresserar oss eftersom vi anser att flerspråkighet och mångkulturalitet är ett aktuellt tema som man borde utnyttja mera i skolan. Vi inleder detta kapitel med en allmän beskrivning av språkklimatet i Finland samt en kort beskrivning av forskningsprojektet VI VILL. Vidare presenteras avhandlingens syfte samt forskningsfrågor och avslutas med avhandlingens innehåll och disposition.

1.1 Bakgrund och val av ämne

Under de senaste tio åren har andelen invånare i Finland med utländsk bakgrund fördubblats och i slutet av år 2018 låg siffran på 402 619 personer (Statistikcentralen, 2019a). Motsvarande siffra var år 2002 endast lite över 100 000. Den största gruppen invånare med utländsk bakgrund, kommer enligt Statistikcentralen (2019a) från Ryssland eller forna Sovjetunionen, medan andra stora grupper är de med bakgrund från Estland, Irak och Somalia. Detta har lett till tydliga förändringar i samhället överlag, men också i skolan. Samhället har blivit betydligt mera mångkulturellt och flerspråkigt vilket kan medföra olika dilemman då nyanlända från andra kulturer som skiljer sig mycket från vår, nu lever i vårt samhälle (Lahdenperä, 2017). Dock bör man i skolan se på mångkulturaliteten som en resurs och ett arbetssätt som går ut på att läraren samarbetar med elever, föräldrar och personal (Lahdenperä, 2004).

Barn med utländsk bakgrund utgjorde 10,3 % av de finländska barnen i åldern 0-6 år i slutet av 2018, vilket betyder att $\frac{1}{4}$ av barnen i huvudstadsregionen har utländsk bakgrund (Statistikcentralen, 2019a). Detta innebär även att språkbakgrunden hos eleverna i de finlandssvenska skolorna har förändrats under de senaste åren (Hellgren, Silverström, Lepola, Forsman, & Slotte, 2019). I Österbotten har 5,3 % av invånarna en utländsk bakgrund (Österbotten i siffror, 2020). Endast Åland och Nyland har mer utlänningar (Österbotten i siffror, 2020). I Närpes har 12,9 % av befolkningen en utländsk bakgrund. I och med detta är det intressant att se hur olika kulturer och språk

syns i skolan i Närpes. För att skolan ska kunna integrera de olika kulturerna och språken, krävs det att man anpassar de pedagogiska arbetssätten (Lahdenperä, 2004). Som exempel ger Lahdenperä att man inte enbart ska utgå från skolspråket, utan även ta i beaktande och synliggöra elevernas egna språk och kulturer. Eftersom elevernas identitetskonstruktion till stor del sker i skolan, är det viktigt att eleverna också i skolan får uttrycka sin egen kultur och sitt hemspråk (Sahlström, Forsman, Hummelstedt-Djedou, Pörn, Rusk & Slotte-Lüttge 2012). Sahlström m.fl. (2012) betonar även att det för barnet har en stor betydelse på vilket sätt lärare, föräldrar och andra vuxna talar om olika språk och kulturer, eftersom detta starkt kopplas till uppbyggandet av den egna identiteten. ”En elev som är flerspråkig eller flerkulturell behöver få alla delar av sin identitet bekräftad för att kunna konstruera sin identitet på ett positivt sätt och bygga upp stark självkänsla.” (Sahlström m.fl., 2012, s. 77).

I vår avhandling utgår vi från material insamlat i och med forskningsprojektet VI VILL (Vem integreras och på vilka villkor?). Forskningsprojektet startades hösten 2011 vid Åbo Akademi och avslutades officiellt år 2018, även om en slutrapport ännu är under arbete. Inom projektet har det kartlagts och utvärderats hur skolorna i en österbottnisk invandrartät kommun integrerar flerspråkighet och åskådningsaspekter. Bakgrunden till projektet utgår från integrationslagen (2010/1386) som trädde i kraft 1.9.2011 för att skapa bättre förutsättningar för integrationen av invandrare (Finlex, 2020). Syftet med denna lag är att ge invandrare en större möjlighet att bli aktiva samhällsindivider i Finland. Man lyfter inom projektet fram att utvecklingsbehov finns i de ifrågavarande skolorna, men även i det lokala näringslivet. VI VILL lyfter även fram integreringens tvåvägsdimension, det vill säga att också den språkliga och kulturella majoriteten behöver ges kunskap om och förståelse för de nyanlända invånarnas bakgrund och traditioner som de har med sig. Det behövs goda modeller och arbetssätt för att öka den språkliga majoritetens medvetenhet om olika kulturer och om hur man möter dessa i vardagen. Vi använder oss i denna avhandling av foton dokumenterade inom projektet, under läsåret 2015-2016 av universitetsläraren Mikaela Björklund och lektor Christel Björkstrand. Totalt omfattar dokumentationen 990 foton och vi använder oss av 99 foton och 10 enkäter från en av skolorna. Vi valde att fokusera på endast en av skolorna för att på djupet kunna analysera språklandskapet. Dokumentationen har skett i skolans allmänna lokaliteter. (Projektinformation, 2015.)

I Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014 (hädanefter Glgu2014), står följande: ”Skolan som en lärande organisation är en del av ett kulturellt föränderligt och pluralistiskt samhälle, där det lokala och det globala överlappar varandra.” (Utbildningsstyrelsen, 2014, s. 28). Glgu 2014 betonar även elevernas rätt till det egna språket och kulturen och att skolan medvetet ska arbeta utgående från detta. Vidare poängteras även vikten av att diskutera och synliggöra olika kulturella traditioner och handlingsmönster. Glgu 2014 framhäver också vikten av den språkliga mångfalden i skolan. Olika språk ska användas parallellt och naturligt i skolans vardag.

Skolan har som uppgift att fostra eleverna till samhällsindivider, detta kräver idag också att skolan lär eleverna att reflektera kring flerspråkighet eftersom dagens globaliserade samhälle präglas av flerspråkighet (Gorter, 2017). I och med vår avhandling önskar vi ta reda på hur integrerande det språkliga landskapet är och hur det ser ut i en finlandssvensk skola. Vi är även intresserade av elevernas upplevelse av flerspråkigheten i skolan och vilken bild de har av sin språkanvändning. Tidigare forskning tyder på att språklandskapet i skolan har förbisetts och att medvetenheten om hur man kan använda språklandskapet är bristfällig (Shohamy & Waksman, 2009). Exempelvis i en studie gjord i en skola i Finland användes engelskan i skolan endast som ett inkluderingsspråk för att skapa en bro mellan lärare och elever med annat hemspråk än skolspråket (Szabó, 2018).

1.2 Syfte och forskningsfrågor

Avhandlingen utgår från material insamlat i och med forskningsprojektet VI VILL. Syftet med vår avhandling är att undersöka och analysera hur det språkliga landskapet syns i en mångkulturell finlandssvensk skola i Närpes stad. Vi är även intresserade av att få veta hur eleverna i årskurs 6 uppfattar skolans språkliga landskap. I vår avhandling utgår vi från följande tre forskningsfrågor:

1. Hur ser det språkliga landskapet ut i en mångkulturell skola i Närpes stad?

2. Hur uppfattar eleverna i årskurs 6 sin egen språkanvändning och det språkliga landskapet i skolan?
3. Finns det skillnader i det visuella språkliga landskapet i skolan och elevernas uppfattning av det?

Det färdiginsamlade materialet består av 99 fotografier och tio enkäter som blivit besvarade av eleverna i årskurs 6. Som sagt är vi i denna avhandling intresserade av hur det språkliga landskapet yttrar sig den mångkulturella skolan. Fotografierna är tagna i skolans allmänna lokaliteter. För att få en bredare inblick i vilka språk som finns representerade i skolan använder vi oss av enkäterna där eleverna svarar på frågor om sin språkanvändning i såväl skolan som på fritiden.

Under de senaste åren har forskare fokuserat mera på att studera språklandskapet i en stadsmiljö. Exempelvis i en studie som lyfts fram av Gorter och Cenoz (2015), fick en grupp elever i uppgift att fotografera olika skyltar i stadsmiljön. Därefter diskuterades skyltarna och hur språket framkom i dem. Detta var ett fungerande verktyg i språkundervisningen där eleverna fick diskutera sina egna iakttagelser och hur språket syntes i stadsmiljön. Forskare menar dock att man även borde fokusera på språklandskapet i skolan, eftersom språklandskapet kunde utnyttjas för en mångsidig språkinläring. Då man studerar språklandskap i skolorna får man även en bred överblick över skolans verksamhet och språkliga miljö. Författarna lyfter även fram en undersökning där det i ett klassrum satts upp skyltar som stöd för den språkliga inläringen, vilket visade sig stöda elevernas inläring. I undersökningen kom det fram att detta stödde såväl elevernas språkliga som vetenskapliga inläring. (Gorter & Cenoz, 2015.)

2 Språkligt landskap

Definitionen av ”språkligt landskap” (*linguistic landscape*) är språket som syns ute i samhället, exempelvis på vägskyltar, reklam och gatunamn som tillsammans skapar det språkliga landskapet för ett givet område eller en region. Herberts (med hänvisning till Gorter) beskriver även språkligt landskap som ”vetenskaplig deldisciplin i korsningen mellan sociolingvistik, sociologi, socialpsykologi, geografi och masskommunikation.” (Herberts, 2017.)

Det språkliga landskapet består alltså av många olika faktorer och påverkas av den rådande språkkulturen i ett område. Inom ett samhälle kan det finnas flera olika språklandskap. I det språkliga landskapet ingår inte bara de officiella eller lokala språken (Herberts, 2017). Förutom olika språk kan det i ett språklandskap även ingå språkvariationer som till exempel dialekter (Ivars, 2018). Även intresset för det visuella språkliga landskapet har ökat bland forskare. En bidragande orsak till detta är digitaliseringen, som har underlättat sättet för hur man kan göra studier av språklandskap, främst inom datainsamling (Herberts, 2017).

Eftersom begreppet språkligt landskap består av olika texter och bilder är begreppet *multimodalitet* sammankopplat med det språkliga landskapet. Med multimodalitet menas olika typer av texter i olika framställningsformer som tillsammans skapar en helhet (Danielsson, 2013). Dessa texter kan vara en kombination av bilder, diagram, färg och form. Även musik och talat språk i kombination med den skrivna texten brukar räknas med till begreppet multimodalitet. Ett annat viktigt begrepp är multimodal litteracitet som innebär att kunna hantera och ha en gedigen medvetenhet om olika typer av texter, både i det egna skapandet och texter man läser (Danielsson, 2013). I skolan förväntas eleverna kunna omvandla en modalitet till en annan, exempelvis skapa text utgående från en bild (Danielsson, 2013). I analysen av fotografierna tar vi det multimodala perspektivet i beaktande. Vi skiljer på olika typer av texter och bilder och har även i kategoriseringen av fotografierna haft ett multimodalt perspektiv.

2.1 Språklandskapet i Finland

Republiken Finland är ett tvåspråkigt land, vilket betyder att de statliga myndigheterna ska garantera tvåspråkigheten i samhället. Språklagen i Finland framhäver att båda de officiella språken, finska och svenska, ska synas även i skyltning och information. Dock finns det kommunala och regionala skillnader i hur detta framkommer, vilket syns i de visuella språkliga landskapen. Det visuella språkliga landskapet har i Finland långa anor. En faktor som påverkat de allmänna språkförhållandena i Finland är kommunsammanslagningarna. Exempelvis var de svensk- och tvåspråkiga kommunerna 49 stycken år 2019 (Statistikcentralen, 2020).

För att en kommun i Finland ska räknas som tvåspråkig, bör åtminstone 8 % eller 3000 invånare tala det andra inhemska språket som modersmål (Finlex, 2019). Om invånarandelen med det andra inhemska språket sjunker till 6 % kan en kommuns status ändras till enspråkig. Dock kan den tvåspråkiga statusen bevaras av kommunen på frivillig basis (Finlex, 2019). Som invånare i en kommun har man rätt att få sina behov av offentlig service tillfredsställda på sitt eget språk finska eller svenska, vilket är de kommunala myndigheternas ansvar (Herberts, 2017).

Den finskspråkiga befolkningen har en klar majoritet i Finland, med över 4,8 miljoner talare. Den svenskspråkiga befolkningen har däremot minskat betydligt sedan 1980 och ligger idag på ca 288 000. Förutom svenska och finska finns det många andra språk i Finland. År 2018 bodde det i Finland nästan 400 000 invånare med annat modersmål än finska eller svenska, vilket utgör 7 % av befolkningen. Den största gruppen av främmande språk i Finland år 2018 var ryskan som talas av ca 80 000 invånare. Övriga språk som talas av mera än 20 000 invånare är estniska, arabiska, somaliska och engelska. Även dessa språk syns tydligt i det dagliga samhällets språkliga landskap. (Statistikcentralen, 2019a.)

2.2 Skollandskap

Med *skollandskap* menas skolans materiella miljö, bestående av texter, ljud, bilder och föremål som speglar det språkliga klimatet (Szabó, 2018). Brown (2012) definierar skollandskap på ett liknande sätt och menar att skollandskapet återger och omvandlar språkliga ideologier (Brown, 2012). Vidare konstaterar Brown följande: "Schoolscapes

project ideas and messages about what is officially sanctioned and socially supported within the school.” (Brown, 2012, s. 282). Brown menar alltså att skollandskapet speglar de idéer och attityder som är officiellt godkända och socialt accepterade i skolan.

Samtidigt konstateras också att skollandskapet, på liknande sätt som andra kulturella landskap, speglar det rådande samhällsklimatet (Brown, 2012). Förutom att spegla samhället, kan skollandskapet också utnyttjas i inläringen. Exempelvis kan skollandskapet användas som ett effektivt verktyg i exempelvis språkundervisningen (Shohamy & Waksman, 2009). Detta stöds även av olika studier, som kommit fram till att skollandskapet stöder undervisningen. Som ett exempel på detta har man i en studie kommit fram till att skollandskapet kan bidra i inläringen av språkmedvetenhet och kunskapen om språklig mångfald (Shohamy & Waksman, 2009). Shohamy och Waksman hänvisar även till forskning gjord i Afrika där det språkliga landskapet användes i skapandet av en läroplan för utbildning i Rwanda. Man utnyttjade alltså de multimodala aspekterna av språklandskapet för att nå alla olika grupperingar i samhället (Shohamy & Waksman, 2009). I en annan undersökning gjord av Gorter och Cenoz 2014, framkom det att en skola i Baskien (i Spanien) hade lyckats synliggöra det baskiska minoritetsspråket i skollandskapet, medan det språkliga landskapet utanför skolan dominerades av majoritetsspråket spanska (Laihonen & Szabó, 2017).

I vår avhandling undersöker vi det språkliga landskapet i en mångkulturell skola i Österbotten. Vi använder oss av begreppen språklandskap och skollandskap, där skollandskap helt enkelt syftar på det språkliga landskapet i skolkontext. För att undersöka skollandskapet har vi analyserat materialet ur ett multimodalt perspektiv. Vi har alltså analyserat texter, bilder och symboler för att få en helhetsbild av det språkliga landskapet i skolan.

3 Flerspråkighet

Musk och Wedin definierar *flerspråkighet* med hjälp av fyra olika aspekter; *attityder*, *ursprung*, *funktion* och *kompetens*. *Attityderna* handlar om hur man som individ identifierar sig som flerspråkig, samt hur man identifieras av andra. *Ursprung* syftar på att man av familjen, från början, lär sig två eller flera språk. *Funktionskriteriet* behandlar språkanvändningen i vardagen, hur man använder språken enligt egna önskemål och kraven från omgivningen. *Kompetens* handlar om nivån på språkkunskapen i de olika språken. (Wedin & Musk, 2010.)

Inom forskning i flerspråkighet fokuserar man ofta på vid vilken ålder barnet möter ett nytt språk. Salameh (2012b) lyfter fram forskning från 1978, där man lyfter fram två kategorier av flerspråkighet. Den första kategorin är simultant flerspråkiga, som innefattar barn som kommer i kontakt med åtminstone två språk före tre års ålder. Den andra kategorin som McLaughlin lyfter fram är successivt flerspråkiga, som innefattar barn som möter ett nytt språk först efter tre års ålder. (Salameh, 2012b.)

”Majoriteten av jordens barn är flerspråkiga, men eftersom många länder i de rikare och mer inflytelserika delarna i världen uppfattar sig som enspråkiga med ett gemensamt nationalspråk, har enspråkigheten blivit norm.” (Salameh, 2012a, s. 5) Språket är det främsta verktyget vi använder oss av i våra sociala liv och är knutet till kulturen på flera sätt. Orden vi använder uttrycker fakta, idéer eller händelser som baserar sig på en gemensam kunskap om världen, som delas med andra människor. Dessutom speglar orden användarens attityder och åsikter. (Kramsch, 1998.)

Språk och kultur har ett starkt samband, språket lär oss mycket om den omkringvarande kulturen. I samband med att barnet lär sig språket, lär hen sig även kulturella mönster och sociala regler. Denna inläring av såväl språk som kultur börjar redan i den tidiga barndomen. Till exempel när barnet lär sig ett finskt hälsningsord, lär sig hen även ett finskt sätt att hälsa. Om barnet lär sig ett hälsningsord på exempelvis franska, lär sig hen då ett franskt sätt att hälsa. Även kroppsspråket och kulturella handlingar är sådant som barn lär sig i en tidig ålder. (Ladberg, 2000.)

Sammanfattningsvis kan det konstateras att språket är vårt främsta verktyg då det kommer till vårt sociala och kulturella liv. Ännu viktigare blir den språkliga aspekten i dagens mångkulturella samhälle. I fråga om språkutvecklingen skiljer sig den

flerspråkiga utvecklingen, från den enspråkiga. Enligt tidigare forskning har flerspråkiga individer mer utvecklade exekutiva funktioner. Med exekutiva funktioner syftar man på förmåga till uppmärksamhet och medvetenhet. Med andra ord kan en flerspråkig individ uppmärksamma språkliga skillnader inom och mellan språk, bättre än enspråkiga. Flerspråkiga barn har även bättre fonologisk medvetenhet jämfört med enspråkiga barn. De kan alltså bättre urskilja språkljud och samtidigt fokusera på ordets betydelse. Detta spelar en viktig roll vid läsinläringen. Eftersom språket är ett medel för lärandet, är det viktigt att skolan stöder flerspråkiga elever genom att utveckla både språk och kunskap parallellt. (Salameh, 2012b.)

3.1 Språk och identitet

Språket är en central del av människans ”identitet”. Begreppet ”identitet” handlar i stor utsträckning om samhörighet, vem man hör ihop med (Ladberg, 2000). Exempelvis börjar ett barns kommunikation med de människor hen hör ihop med. Människan kan aktivt skapa sin egna identiteter eller så konstrueras de genom hennes egna och andras handlingar (Werndin, 2010). Som exempel på detta ställer Werndin (2010) frågan: ”Likaså kan man fråga sig om ”invandrarelev” är en identitet som man föds med, eller om det också är något man blir.” (Werndin, 2010, s. 112). Dock är det inte enbart språket som utgör identiteten hos en människa, utan också hur hen uttrycker sig och talar (Joseph, 2004). De egna identiteterna är inte alltid något man själv väljer, utan vissa identiteter blir man tilldelad på grund av exempelvis hudfärg eller klädsel (György-Ullholm, 2010).

Språkets olika funktioner är knutna till tänkande-lärande, kommunikation, uttryckandet av identitet och att förmedla kultur (Ladberg, 2000). Förutom dessa funktioner lyfter Ladberg (2000) fram språkets dolda funktion, som fungerar som uttryck för kultur och identitet. Det är vida känt att det finns en naturlig koppling mellan språket som talas i en grupp och gruppens identitet (Kramsch, 1998). Identitet kännetecknas av samhörighet och samhörigheten avgör hur en individ uttrycker sig (Ladberg, 2000). Vidare lyfter Ladberg (2000) fram att människan genom språket visar en känsla av samhörighet. Människan anpassar sitt språk i varje samtal, beroende på vem hen kommunicerar med sker en automatisk anpassning (Ladberg, 2000).

Människan visar samhörighet med andra genom att tala på samma sätt, vilket syns redan i den tidiga barndomen. Redan små barn börjar tala mer likadant som sina vänner än som föräldrarna. Senare i livet symboliserar språket i ännu högre grad en slags samhörighet där man genom det gemensamma språket uttrycker lojalitet och varma känslor för de andra i gruppen. Valet att inte använda ett språk kan förändra identiteten hos en människa. Om man till exempel blivit utsatt för rasism på grund av sitt modersmål, undviker man att tala det offentligt. Samhällets värderingar och attityder i förhållande till olika språk och kulturer kan således styra en människas språkval. (Ladberg, 2000.)

I kapitlet som beskriver den grundläggande utbildningens uppdrag i Glgu 2014 lyfts det även fram att den grundläggande utbildningen ska ge eleverna en positiv identitet som människor. Även en av de fem huvudkompetenserna, K2 kulturell och kommunikativ kompetens, poängterar vikten av att uppskatta kulturella fenomen och byggandet av en egen kulturell identitet. Vidare lyfter läroplanen också fram att varje elevs enskilda språkliga identitet bör stödjas på ett mångsidigt sätt med avsikten att eleven respekterar olika språk och kulturer. Läroplanen betonar också de möjligheter som mångkulturalitet och flerspråkighet medför i skolmiljön. (Utbildningsstyrelsen, 2014.)

Identitet är inte nödvändigtvis något som man är, utan kan också vara något man gör (Werndin, 2010). Med detta menar Werndin (2010) alltså att vi skapar våra identiteter genom sociala handlingar. För att återgå till exemplet om en ”invandrarelev” är det inte en identitet som eleven från början har, utan något som eleven får. Werndin (2010) menar att begreppet ”invandrarelev” är ett resultat av ett sammanhang som består av ideologier, kultur och historia. Identiteten är inte något som finns inom oss som människor, utan det är något som ständigt skapas på nytt då vi utvecklar våra tankar och vårt språk (Werndin, 2010).

I vår avhandling vill vi ta reda på hur man i en mångkulturell skola stöder den flerspråkiga identiteten och vilka språk som lyfts fram och syns i skolan. Eftersom språket och kulturen är en så stor del av den mänskliga identiteten, skulle det vara viktigt att skolan lyfter fram den språkliga och kulturella mångfald som finns i skolan. Som det också nämns i läroplanen är det utbildningens uppgift att ge eleverna

möjligheten att utveckla den egna identiteten och i och med detta även det egna språket och den egna kulturen.

3.2 Flerspråkighet i skolan

Dagens samhälle präglas av mångkulturalitet och i och med detta även flerspråkighet. Detta syns tydligt i dagens skolvärld och skapar utmaningar för såväl lärare som elever (Salameh, 2012a). Det finns skolor som tar emot många elever med utländsk bakgrund, medan andra skolor bara har några enstaka elever med antingen utländsk bakgrund eller föräldrar födda utomlands (Lahdenperä & Sundgren, 2017). Vidare påpekar Lahdenperä och Sundgren (2017) att oberoende av mängden elever med invandrarbakgrund, är det inte självklart att skolan har utvecklat kunskaper för arbetet med dessa elever. Arbetet med elever med annan språklig bakgrund är tväsidigt; samtidigt som man skapar en miljö där språkliga och kulturella olikheter får utrymme, måste man även upprätthålla en skolspråksstödande miljö (Sahlström m.fl., 2012). ”Språket är inte bara ett sätt att uttrycka kunskap, utan det är också en del av kunskapen.” (Sahlström m.fl., 2012, s. 120.) Skolspråket spelar därmed en viktig roll i elevernas framgång i skolan.

Elever med ett annat språk än skolspråket stöter på vissa utmaningar i sin skolgång. Eftersom skolspråket är ett nytt språk för eleven, behöver hen mera tid för att lära sig och förstå. I klassens gemensamma diskussioner blir därför dessa elever lätt förbisedda, eftersom de behöver mera tid än de övriga eleverna för att tänka och formulera sig på skolspråket. Även då det kommer till läsning skapar det nya språket svårigheter, vilket lätt leder till brist på motivation. Också situationer utanför klassrummet, exempelvis på raster, kan skapa spänning istället för avslappning. Detta eftersom eleverna med annat språk kanske inte hänger med i diskussionerna eller förstår sina klasskamrater. När en elev uttrycker sig på skolspråket, kan det ske på en lägre nivå, vilket kan ge en bild av att eleven är mindre begåvad än vad hen egentligen är. Både elever och lärare kan underlätta skolgången för elever med annat språk, exempelvis genom att utse en klasskamrat som tutor eller fadder åt eleven med annan språklig bakgrund. Då känner sig eleven i fråga mera accepterad och känner att hens behov tas på allvar. (Ladberg, 2000.)

Cummins (2017) menar att det tar olika lång tid för elever med invandrarbakgrund att nå en kunskapsmässig och språklig kompetens. Elever som anländer till ett nytt land i en högre ålder har med sig en del färdigheter som försnabbar inläringen av språk, men har ändå en utmaning för att hinna ikapp kunskapsmässigt. Ju yngre en elev är när hen anländer, desto större är utmaningen att komma ikapp såväl kunskaps- som språkmässigt. Vidare lyfter Cummins (2017) fram att det i genomsnitt tar över två år för en elev med invandrarbakgrund att få ett flyt i skolspråket. För att kunskapsmässigt komma ikapp de andra eleverna krävs det dock fem år för en elev med invandrarbakgrund. En faktor som har en positiv inverkan på utvecklingen av språket hos elever med invandrarbakgrund är en stark socioekonomisk bakgrund. Som sagt krävs det mera tid att kunskapsmässigt komma ikapp de andra eleverna än det krävs för att utveckla de sociala språkfärdigheterna. Därför anser vi att det vore viktigt att man såväl i klassrumsmiljön som i den allmänna skolmiljön gör inläringen av skolspråket så lättillgänglig som möjligt, exempelvis genom att ha bilder som stöd till olika texter på skolspråket.

Hur kan man som lärare stöda och uppmuntra elever med annan språklig bakgrund? Sahlström m.fl. (2012) lyfter fram att ett sätt att synliggöra flerspråkigheten i klassrummet är att skapa ett gemensamt språkträd eller en språkkarta, där eleverna tillsammans synliggör vilka språk som talas i skolan, hemma och på fritiden. På så vis får eleverna en tydlig bild av flerspråkigheten (Sahlström m.fl., 2012). Som vi tidigare nämnt har skolspråken en betydande roll för elevernas framgångar i skolan. Därför är det viktigt att alla elever dagligen får använda sig av skolspråket genom talandet, skrivandet, lyssnandet och läsandet (Sahlström m.fl., 2012). Förutom att skapa en trygg miljö i klassen kan läraren visualisera, tala tydligt, illustrera och skapa tydliga strukturer, allt för att stöda och underlätta för eleverna med annan språkbakgrund (Damberg, 2013). Damberg (2013) lyfter även fram ett annat bra sätt att stärka skolspråket på, nämligen att använda sig av drama i undervisningen. Detta eftersom eleverna lättare kan leva sig in i drama och på så vis är den muntliga aktiviteten hög. För att främja utvecklingen av läsandet kan läraren använda sig av aktiviteter före, under och efter läsningen. Exempelvis kan läraren vid högläsning ta pauser med jämna mellanrum och låta eleverna beskriva och diskutera vad de har läst, så att eleverna övar sig i att med egna ord uttrycka det de läst och hört (Sahlström m.fl., 2012).

Wessman (2017) menar att lärarna i dagens skolor idag har en stor utmaning med de nyanlända eleverna som kräver en kreativ språkutvecklande undervisning. Elevernas förkunskaper behöver kopplas ihop med den nya kunskapen. Wessman (2017) betonar att eleverna lär sig, förstår och tänker bäst på det språk som de behärskar. Wessman (2017) lyfter fram forskning där det konstaterats att då textproduktion sker på flera språk utvecklas också elevens självkänsla och språkutveckling. I undersökningen kom det också fram att så kallade ”identitetstexter” hade en positiv verkan på till exempel motivationen och litteracitetsförmågan. Med ”identitetstexter” syftar man på texter som eleverna har fått skapa på sitt förstaspråk. (Wessman, 2017.)

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att språket är ett viktigt verktyg för lärandet. Flerspråkiga elever kan stöta på negativa attityder, både i skolan och i samhället överlag (Sundgren, 2017). Skolan bör ha så mycket information som möjligt om elevernas språkliga och kulturella bakgrund samt om deras tidigare skolgång för att kunna stöda och underlätta så bra som möjligt (Talib, 2002). För elever med en annan språklig bakgrund än skolspråket, kan skolgången skapa en psykisk ansträngning, eftersom eleverna inte har ett lika utvecklat skolspråk (Ladberg, 2000). Ladberg lyfter fram att detta kan orsakas av att dessa elever inte hänger med i diskussionerna såväl i klassen som på rasterna, vilket gör att eleven känner sig utanför. Läraren bör synliggöra språken i klassrummet tydligt och skapa en trygg miljö för alla elever, oberoende av vilken deras språkliga bakgrund är.

3.3 Mångkulturalitet

I dagens samhälle talas det mycket om etnicitet, kultur och ras och hur dessa skiljer sig från varandra. Men vad är det egentligen som möts då två olika kulturer möts? Antropologin som vetenskap har i uppgift att undersöka kulturalitet och olika kulturer. I det vardagliga språket drar man ofta paralleller mellan kultur och konst, vilket ger en ytlig bild av begreppet *kultur*. Kultur handlar om mycket mera än konst. Den traditionella beskrivningen av *kultur* formades redan under 1870-talet, då *kultur* beskrevs som en komplex helhet som innefattar kunskap, tro, konst, moral och lagar. (Kupiainen, 1994.)

Från och med 1970-talet har världen blivit alltmer mångkulturell. Detta i och med att kapitalismen fick till stånd en globalisering och spridning av marknadsekonomin. Globaliseringen har även fört med sig nya möjligheter och valmöjligheter för allt fler

människor. Förutom att synas i den ekonomiska världen har globaliseringen även starkt påverkat det politiska beslutsfattandet, vilket även speglas i skolvärlden. I och med de snabba förändringar som orsakas av globaliseringen måste samhället såväl som individen kunna förändra och omvärdera sina värderingar. Det är därför viktigt att skolan är en del av det aktuella samhället och håller sig uppdaterad. För den enskilda läraren innebär detta att hen har de färdigheter som krävs för att hantera de olika kulturer som är representerade i skolan. (Talib, 2002.)

3.4 Mångkulturalitet i skolan

För det finländska skolsamfundet har de utmaningar som mångkulturaliteten för med sig kommit som en överraskning (Hilasvuori & Mikkola, 1994). Dock har mycket arbete gjorts för att integrera elever med invandrabakgrund i skolan, men skolan bör ännu utnyttja de möjligheter till utveckling som mångkulturaliteten bidrar med (Hilasvuori & Mikkola, 1994). Den primära arenan för mångkulturella möten i skolan är klassrummet, där läraren och eleverna är i samverkan med varandra (Talib, 2002). Dessa möten mellan olika kulturer i klassrummet, kräver en trygg atmosfär som ger eleverna trygghet att vara sig själva (Talib, 2002). Olika sociala situationer och hanteringen av konflikter kan skapa problem för elever med invandrabakgrund, eftersom de inte behärskar det inhemska språket (Talib, 2002). För en elev med invandrabakgrund krävs det i medeltal fem år för att kunskapsmässigt hinna ikapp med det rådande skolspråket (Cummins, 2017). Förutom språkmuren kan problem i skolan för elever med invandrabakgrund orsakas av föräldrarnas begränsade skolbakgrund samt att de inte är vana vid att stöda barnens skolgång (Räsänen & Kivirauma, 2011). Detta betyder inte att dessa elever inte har möjlighet till skolframgång, men elever med invandrabakgrund stöter på dessa problem, vilket de övriga eleverna inte gör (Räsänen & Kivirauma, 2011).

Hur syns mångkulturalitet i klassrummet och i den enskilde lärarens arbete? På grund av mångkulturaliteten har lärarna hamnat i en ovanlig situation där de har begränsade kunskaper om olika kulturer. Speciellt tydligt blir detta vid möten med olika kulturer som sker i klassrummet. Dessa möten kan för läraren vara svåra att hantera. När läraren och en elev från en annan kultur inte talar samma språk, kan det uppstå osäkerhet bland båda parterna, vilket också syns i undervisningen. Eftersom kommunikationen i

lärandet sker genom muntlig och skriven text, kan det vara svårt för eleven att hänga med i undervisningen. Då är det viktigt att läraren använder sig av ett tydligt kroppsspråk och nonverbal kommunikation där gester och miner spelar en stor roll. (Talib, 2002.)

Ett mångkulturellt lärande kräver möten mellan olika grupper. Detta gäller exempelvis språk, genus eller etnicitet. För att dessa möten ska kunna ske i klassrummet är det viktigt att grupperna är heterogena. Dessa möten kräver ett speciellt kommunikationssätt av läraren, där hen inte nedvärderar någon annan kultur eller skapar konflikter mellan grupper. Vidare är det viktigt att läraren skapar diskussioner där det öppet diskuteras om exempelvis rasism och fördomar. Detta ökar förståelsen för andra kulturer. Förutom att lägga tyngdpunkten på kommunikationen är det viktigt att läraren lägger tid på planeringen av lektionerna i en mångkulturell klass. Det är viktigt att läraren tar i beaktande den kulturella bakgrunden, samt erfarenheterna och språket. Likaså är det viktigt att läraren och skolan har en bra kontakt med föräldrarna. Då kontakten med föräldrarna är bra gynnar det lärarens arbete märkbart. Föräldrarna kallas ofta till skolan då deras barn har gjort något. Lahdenperä (2004) föreslår att läraren hellre kunde ta vara på föräldrarnas erfarenheter och kunskaper. Skolan och lärarna kan bjuda in föräldrar till ett samtal där pedagogiken och lärandet är i fokus. På detta sätt förstärker läraren kontakten med föräldrarna och på så vis får föräldrarna en bättre helhetsbild av skolans verksamhet. (Lahdenperä, 2004.)

Som vi tidigare har konstaterat har det finländska samhället i och med migrationen under 1990-talet blivit alltmer mångkulturellt, vilket också har påverkat den finländska grundskolan (Tikkanen, 2011). Därför är det viktigt att skolan utvecklas i takt med det mångkulturella samhället. Det hör till skolans ansvar att det för elever med invandrarbakgrund ordnas förberedande undervisning och att eleverna får undervisning i såväl ett av de inhemska språken som sitt modersmål (Talib, 2002). Då skolan tar reda på information om invandrarelever som är på väg att börja skolan, exempelvis om tidigare skolgång och svårigheter, underlättar det arbetet för alla skolans parter (Talib, 2002). Enligt Talib (2002) är en annan viktig faktor i arbetet med integreringen av elever med annan kulturell bakgrund föräldrakontakten, där hemkulturen och hemspråket beaktas och respekteras. Detta skapar en trygghet för både eleven, föräldrarna och lärarna och underlättar skolgången.

4 Metod

Metodkapitlet inleds med en presentation av forskningsansats. Sedan redogörs analys- och datainsamlingsmetoder. Eftersom ett färdigt insamlat material för avhandlingen har använts, presenteras de metoder som använts utgående från projektinformationen. Avslutningsvis presenteras hur tillförlitlighet och trovärdighet och etiska aspekter har tagits i beaktande.

4.1 Hermeneutik som forskningsansats

Utgående från vår studies syfte (se avsnitt 1.2) har vi valt hermeneutik som forskningsansats. Forskaren bör i alla skeden av forskningsprocessen ta beslut och göra bedömningar för att på ett framgångsrikt sätt nå ett resultat. Enligt Denscombe (2016) är ett av de viktigaste besluten forskaren gör valet av forskningsansats. Vidare beskrivs en ansats som en handlingsplan för att ha en klar bild av undersökningens process och dess mål. Dock är det viktigt att skilja på forskningsansats och -metod. En forskningsmetod är ett verktyg för datainsamlingen, exempelvis intervjuer, medan forskningsansatsen mera handlar om processens helhet och syfte. Vid valet av forskningsansats bör forskaren ha vissa praktiska aspekter i åtanke, till exempel resurser, tillstånd att utföra datainsamlingen och till vem forskningen är riktad. Även de etiska aspekterna är viktiga att ta i beaktande vid valet av forskningsansats, men dessa återkommer vi till senare i kapitlet (se avsnitt 4.6). (Denscombe, 2016.)

Ordet hermeneutik härstammar från Hermes, de grekiska gudarnas budbärare. Inom hermeneutiken är man alltså intresserad av att hitta ett budskap (Sjöström, 1994). Sjöström (1994) påpekar att den kvalitativa analysen inom hermeneutiken inte har som mål att söka efter egenskaper eller möjliggöra mätningar, utan istället är man intresserad av att söka en annan typ av kunskap och uppnå en djupare förståelse. Inom den kvantitativa analysen däremot ställer man insamlad data i någon form av skala och gör därefter jämförelser (Sjöström, 1994). I vår avhandling försöker vi skapa oss en djupare förståelse och bild av data vi har tillgång till. Vi försöker skapa oss en bild av hur eleverna ser på språket i skolan och även hur skolans attityd till språk synliggörs. Detta anser vi vore viktigt eftersom skolan är en del av det mångkulturella samhället och borde utnyttja de möjligheter som flerspråkigheten och mångkulturaliteten

medför. Elevernas attityder och syn på flerspråkighet är en viktig del av skolans språkliga landskap.

Inom hermeneutiken finns det tre teoretiska inriktningar, existentiellt inriktad hermeneutik, misstankens hermeneutik och allmän tolkningslära. Existentiellt inriktad hermeneutik, även kallad psykologiskt inriktad tolkningslära, går ut på att forskaren på ett djupare plan förstår aktören bakom texten. Med hjälp av empati och inlevelse, ska forskaren försöka förstå en annan människas syfte genom texten. Misstankens hermeneutik grundar sig i att förstå vad texten handlar om, mera än aktören bakom texten. Fokus ligger i detaljerna i texten, exempelvis ord, satser och tecken. Inom denna inriktning finns det tydliga kvantitativa inslag. Den sista inriktningen, allmän tolkningslära, handlar om att förstå och tolka texten i sin helhet. Målet inom denna inriktning är även att kunna förmedla och tydliggöra textens innehåll och budskap åt andra. (Westlund, 2009.)

I vår avhandling utgår vi främst ifrån existentiellt inriktad hermeneutik och allmän tolkningslära. I vår analys av fotografierna försöker vi förstå vem aktören bakom materialen är, men går även djupare än det och försöker skapa oss en förståelse för avsikten med materialet. Vi försöker förstå syftet med materialet. Allmän tolkningslära har vi använt oss av i analysen av enkäter. Vi har genom svaren på enkäterna skapat tabeller och analyser som ger oss en helhetsbild av eleverna i årskurs 6 och hur de använder sina språk.

Som forskare inom hermeneutiken utgår man från sin egen förförståelse, med detta syftar man på de tankar, känslor och förkunskaper som forskaren har. Detta bör inte ses som ett hinder, utan snarare som en möjlighet. Då man som forskare ser sina egna tankar, känslor och förkunskaper som en möjlighet, underlättar det att se helheten i forskningsproblemet. Exempelvis vid intervjuer är det viktigt att först läsa igenom hela intervjun för att skapa sig en helhetsbild och därefter går man in på intervjuens olika delar och fördjupar sig i dem. Inom hermeneutiken påpekas det att man som forskare hela tiden använder sin egen förståelse som ett tolkningsverktyg. För att kunna förstå helheten, krävs det även empati och medkänsla hos forskaren. Hermeneutisk forskning kännetecknas av en tydlig abduction, det vill säga att forskaren bör ta såväl helheten som de individuella delarna och olika synvinklar i beaktande under forskningsprocessen. Inom vår avhandling har vi i analysen av fotografierna först

skapat oss en helhetsbild genom att se på alla bilder, sedan indelat dem i olika kategorier för att kunna avgränsa och på djupet behandla olika synvinklar. (Patel & Davidson, 2011.)

Inom våra studier har det i flertalet kurser diskuterats kring elevernas flerspråkighet och mångkulturalitet och dess betydelse i samhället. Utgående från dessa förkunskaper har vi i flera omgångar gått igenom och analyserat det forskningsmaterial som vi använder oss av i denna avhandling. Först gick vi enskilt igenom fotografierna och skapade oss en personlig bild av materialet. Därefter träffades vi och diskuterade våra tankar kring fotografierna och analyserade dem tillsammans. Vi anser att detta har gett oss en fördel eftersom vi lagt märke till olika saker och haft möjligheten att diskutera och reflektera kring materialet.

I vår avhandling lägger vi stort fokus på olika språk och försöker genom att analysera och tolka skapa oss en helhetsbild av flerspråkigheten i en skola. Inom hermeneutiken menar forskare att språket är en inkörsport för kunskap om det genuint mänskliga. Inom hermeneutiken intresserar man sig för att förklara företeelser. Man skapar sig inom hermeneutiken alltså en förståelse för andra människor genom att tolka hur mänskligt liv kommer till uttryck genom det talade och skrivna språket. (Patel & Davidson, 2011). ”Man menar också att människor har intentioner, avsikter, som yttrar sig i språk och i handling, och som det går att tolka och förstå innebörden av.” (Patel & Davidson, 2011, s. 29).

4.2 Kvalitativa och kvantitativa metoder

Forskning börjar alltid med ett problem eller en fråga som man avser att lösa eller svara på genom en undersökning. Forskaren är alltså intresserad av att fördjupa sig i forskningsämnet och skaffa sig ny information. Intresset för en fråga eller ett problem kan väckas på olika sätt, exempelvis om forskaren upptäcker frågor inom den egna vetenskapen eller frågor som berör samhället. Det finns flera olika typer av undersökningar, som främst skiljer sig i hur forskaren analyserar och bearbetar den insamlade informationen. Forskning kan till exempel vara kvalitativt eller kvantitativt inriktad. En kvalitativ forskning innebär att forskaren fokuserar på intervjuer och tolkande analyser, som ofta är baserade på textmaterial. (Patel & Davidson, 2011.)

Inom den kvalitativa forskningen är man intresserad av att få fram beskrivande data: människans egna tankar och ord i beskrivande format. Ofta vill man inom de kvalitativa forskningsmetoderna karaktärisera något. Forskaren vill finna kategorier eller modeller som beskriver det egna forskningsproblemet eller -området. Inom den kvalitativa forskningen är det viktigt att forskaren är objektiv. Forskarens perspektiv bör vara objektivt och hålla sig till det som ska undersökas. Det är viktigt att forskarens personliga erfarenhet inte påverkar resultatet. Inom den kvalitativa forskningen utgår forskaren från informantens personliga perspektiv och försöker på så vis få en fullständig bild av informantens aktuella situation. För att stärka kvaliteten på en kvalitativ undersökning är det viktigt att forskaren planerar en informationsinsamling som är relevant för undersökningen. (Olsson & Sörensen, 2001.)

I denna avhandling utgår vi från både fotografier och enkäter från en skola. Detta betyder att avhandlingen främst utgår från kvalitativa data, men har vissa kvantitativa inslag. Exempelvis har vi skapat kategorier av svaren i enkäterna för att skapa en helhetsbild och förstå informanterna på en djupare nivå. Även fotografierna har kategoriserats och analyserats med enkäterna i åtanke. På så vis har vi som forskare skapat oss en helhetsbild av såväl enkäterna som fotografierna samt fått en aktuell inblick i hur situationen i skolan såg ut vid tiden för datainsamlingen. (Se avsnitt 1.1 för materialbeskrivning.)

I en kvantitativ forskning fokuserar forskaren mera på siffror och arbetar mera med att skapa och analysera statistik. Den kvantitativa forskningen utgår ofta från en teori utgående från tidigare forskning (Olsson & Sörensen, 2001). Kvantitativa forskningsmetoder utgår i huvudsak från siffror vid analys av data (Denscombe, 2016). Forskare inom kvantitativ forskning är ofta intresserade av samband mellan två variabler (Olsson & Sörensen, 2001). Exempelvis är man intresserad av hur könsfördelningen ser ut inom en viss problematik eller fråga. Vidare skriver Olsson och Sörensen (2001) att man inom den kvantitativa insamlingsmetoden ofta använder sig av enkäter, där man är intresserad av svarsfrekvensen och -fördelningen av frågorna. Vår avhandling är i huvudsak kvalitativ, men i kategoriseringen av enkäterna finns även ett kvantitativt inslag, då vi har tagit reda på hur frekventa vissa svarsalternativ är.

Sammanfattningsvis är det viktigt att man i ett tidigt skede av forskningen klargör ett tydligt problem eller en fråga som man vill undersöka och få svar på (Patel & Davidson, 2011). För att samla in data kan man använda sig av antingen en kvalitativ eller kvantitativ metod. Dessa två metoder skiljer sig huvudsakligen på så vis att man inom den kvalitativa forskningen är intresserad av att få en djupare förståelse av ett fenomen och redogöra för detta genom att exempelvis skapa kategorier. Inom den kvantitativa forskningen är forskaren istället mera intresserad av mätningar vid datainsamlingen och statistik (Patel & Davidson, 2011).

4.3 Datainsamlingsmetoder

De empiriska data vi använder oss av i vår avhandling består av färdiginsamlat material från forskningsprojektet VI VILL som startades 2011. (För en mer utförlig presentation av projektet VI VILL, se avsnitt 1.1.) Denna avhandling utgår från fotografier och enkäter som insamlats i och med projektet. Fotografierna är tagna i skolans allmänna lokaler och enkäterna behandlar elevernas i årskurs 6 uppfattningar om sitt eget och de övriga elevernas språkbruk i både skolan och på fritiden.

4.3.1 Enkät som datainsamlingsmetod

Man kan samla in data på olika sätt om och från människor. En forskare kan till exempel intervjua en grupp människor, eller så kan forskaren observera människor i olika situationer. Ett annat verktyg för att samla in information är genom att använda sig av en enkät. Ordet *enkät* kommer från franskans *enquête* och betyder ”rundfråga”. Det finns olika typer av enkäter. De vanligaste är postenkäter och gruppenkäter. Med *postenkäter* avser man enkäter som man skickar via post, exempelvis till stora företag. *Gruppenkäter* är enkäter som en grupp människor får svara på. Då är flera personer samlade för att svara på enkäten. En fördel med detta är att då kan den som är ansvarig för forskningen svara på respondenternas frågor, om det uppstår sådana. Dock kan det också hända att den ansvariga personen kan förstöra hela tillfället med ett olämpligt beteende och otydliga instruktioner. Andra viktiga aspekter som man ska tänka på är om frågorna ska ha fasta svarsalternativ eller inte. Om en enkät inte har fasta

svarsalternativ får skribenten fritt skriva sina svar. Positivt med detta är att då får respondenten fritt skriva om sina tankar och åsikter. En negativ aspekt kring detta kan vara att respondenten kan ha en oläslig handstil och att hen skriver för korta eller för långa svar. Andra detaljer som måste tas i beaktande då man konstruerar enkäter är att man använder sig av ett korrekt och vanligt språk, korta formuleringar och tydlig layout. Vid enkätundersökningar är det viktigt att man undviker krångliga ord eller allt för invecklade frågor, eftersom dessa är faktorer som ger en låg grad av tillförlitlighet. (Trost & Hultåker, 2016.)

Enkäter kan alltså variera till såväl utseende som syfte. Men för att en enkät ska kunna karakteriseras som en godtagbar forskningsenkät, bör den uppfylla tre kriterier. Det första kriteriet är att information som samlas in ska kunna användas som data för analys. Vid undersökningar i forskningssyfte är enkäternas uppgift att upptäcka fenomen och inte att påverka attityder eller åsikter. Det andra kriteriet är att formuläret ska bestå av en nedskriven serie frågor, där alla som besvarar frågeformuläret ska svara på en identisk uppsättning frågor. Det tredje och sista kriteriet är att forskaren ska samla in data genom att ställa frågor som är direkt knutna till forskningens syfte. (Denscombe, 2016.)

Vi har använt oss av enkäterna från projektet VI VILL (se bilaga 1). Enkäterna är tio till antalet och alla frågor har öppna svarsalternativ där eleverna fritt har fått skriva om sin språkanvändning, både muntlig och skriftlig, i hemmet, skolan och på fritiden. Fördelar med att använda sig av öppna frågor är att respondenterna inte begränsas av färdiga svarsalternativ och får istället fritt skriva om sina tankar och åsikter (Trost & Hultåker, 2016). Nackdelar med öppna frågor är att respondenterna skriver korta svar med enstaka ord eller svarar utanför frågan (Trost & Hultåker, 2016). Denna enkät och dess upplägg har även använts i tidigare undersökningar och har därmed visat sig fungera väl i forskningssammanhang.

4.3.2 Fotografi som datainsamlingsmetod

I användningen av visuella bilder som data för forskningsinformation, kan forskaren ur bilderna läsa den information som bilderna innehåller, samt hur bilderna framställer saker i form av symbolik och dolda innebörder. Forskaren kan generera bilder specifikt

för undersökningssyftet, så kallade skapade bilder. Skapade bilder bidrar i denna bemärkelse med primärdata och är ett värdefullt sätt att registrera fenomen. Genom de visuella bilderna kan forskaren registrera exempelvis kulturer, händelser eller människor. Registreringen kan forskaren göra genom att fotografera, filma eller teckna. Vid insamlandet av data i visuella media, bör forskaren förutom tekniken, även ta miljön i beaktande. Andra faktorer som inverkar på arbetet med bildbaserad data är sociala och kulturella faktorer. Till exempel finns det situationer och ställen där det inte är lämpligt eller tillåtet att filma eller fotografera. Om fotograferandet eller filmandet berör människor är det speciellt viktigt att som forskare vara medveten om den sociala och kulturella kontexten, eftersom människor kan uppfatta det hotfullt att fångas på film och exempelvis bli självmedvetna och agera annorlunda än normalt. (Denscombe, 2016.)

I fråga om analyserandet av bilder inverkar syftet med datainsamlingen på hur forskaren ser på bilderna. Denscombe (2016) lyfter fram tre element i analyserandet av bildbaserad data; bilden i sig, producenten och betraktaren. Ur bilden kan forskaren avläsa innehåll, genre och stil. Producenten ger forskaren information om intentioner och kontext, det vill säga när, varför, under vilka omständigheter, av vem och skaparens avsikt med bilden. Tolkning och kontext kan av betraktaren läsas ur bilden. Många samhällsforskare har dock konstaterat att man inte enbart kan se bilder som neutrala avbildningar av verkligheten. Vad en bild föreställer eller avbildar är öppet för tolkning och personlig analys. Då blir värdet för forskaren bildens betydelse; vilken betydelse får bilden i en given kultur, en viss tidpunkt, i den specifika kontext där den producerats. (Denscombe, 2016.)

Fotografierna vi använder oss av i denna avhandling är tagna i en finlandssvensk skola i Närpes stad. Bilderna är tagna i skolans allmänna lokaler och på bilderna syns olika delar av skolans språklandskap, som exempelvis elevarbeten, skyltar och information. I vår analys av fotografierna har vi tagit fasta på vem som är aktören eller producenten till bilden, vad bilden innehåller och vad vi som betraktare kan avläsa ur bilden. (Projektinformation, 2015.)

4.4 Bearbetningen och analysen av data

I denna avhandling utgår vi i huvudsak från en kvalitativ metod. Dataanalysen i den kvalitativa forskningen innebär att man systematiskt undersöker och ordnar sitt datamaterial för att få fram ett resultat. Detta innebär ofta en utmaning för forskaren, eftersom hen har en stor mängd data som undersöks. Utmaningen ligger då i att datamaterialet måste bearbetas, organiseras, kodas och brytas ner till en hanterbar helhet för att få fram eventuella mönster i datamaterialet. För att underlätta den kvalitativa analysen kan man särskilja några olika huvudmetoder: koncentrerings, kategorisering, tolkning och modellering. I korthet går koncentrerings ut på att man fokuserar på till exempel kärnfulla formuleringar vid textanalys. Kategorisering betyder som namnet säger att datamaterialet indelas i olika kategorier. Tolkning innebär att forskaren gör en djupdykning i materialet och analyserar ur ett djupare perspektiv. Modelleringen handlar om att förklara en teoretisk modell. (Fejes & Thornberg, 2009.) Vår avhandling utgår från tolkning och kategorisering, eftersom vi har tolkat fotografier i flera omgångar och skapat kategorier utgående från innehållet i fotografierna.

Ytterligare ett exempel på en kvalitativ analysmetod är innehållsanalys, där man kvantifierar innehållet och går in på detaljerna. I vår avhandling utgår vi från innehållsanalys. Vi anser att denna analysmetod lämpar sig bra för vår avhandling, eftersom innehållsanalys kan tillämpas både på texter, skrifter och bilder. Vidare innebär innehållsanalys att man utgår ifrån ett lämpligt textmaterial och exempelvis bilder. Också inom innehållsanalysen bryter man ner materialet i mindre delar och analyserar till exempel enskilda meningar, stycken eller bilder. I vår avhandling skapade vi oss först en helhetsbild av det visuella språkliga landskapet genom att analysera fotografierna i sin helhet. Därefter gick vi in på detaljerna och analyserade de enskilda fotografierna. En annan viktig del av innehållsanalysen är att skapa kategorier för datamaterialet och på så vis skapa sig en bild av vad som framkommer i det insamlade materialet. Innehållsanalysens styrkor ligger i att analysmetoden kan upprepas av andra forskare, men en nackdel kan vara att hantera det underförstådda i materialet. Sammanfattningsvis avslöjar innehållsanalysen vad som är relevant i datamaterialet, exempelvis ord eller idéer. Även värderingar och prioriteringar syns då forskaren gör en innehållsanalys, exempelvis i vilken ordning forskaren presenterar

olika saker eller i vilken mån forskarens positiva och negativa åsikter syns. (Denscombe, 2016.)

I vår avhandling har vi analyserat både enkäterna och fotografierna noggrant. Vi har bearbetat, skapat oss en helhetsbild och sedan kategoriserat både enkäterna och bilderna. Resultatet redovisas med hjälp av bildexempel och enkla tabeller av enkätmaterialen. Slutligen har en sammanfattning gjorts av såväl bilderna som enkäterna.

4.4.1 Bearbetningen och analysen av enkäterna

Då forskare studerar och tolkar en text är det viktigt att hen till en början får en helhetsuppfattning vad texten handlar om. Om forskaren har ett brett material kan hen behöva läsa materialet flera gånger. Här är det viktigt att hen läser texten så neutralt som möjligt och är öppen för vad som kommer emot. I detta skede ska forskaren vara försiktig med att göra tolkningar överhuvudtaget. Nästa steg är för hen att lägga uppmärksamhet på olika återkommande uttalanden. Detta kan till en början vara på en yttlig nivå och senare gå in på en djupare nivå där forskaren studerar meningar och enskilda ordval. Här kan forskaren börja göra olika tolkningar. Vidare är det viktigt att hen i detta skede lyfter fram olika huvudbudskap och möjligtvis skapar olika kategorier för att synliggöra resultaten. Även en hänvisning till tidigare forskning och aktuell litteratur kan tydliggöra det som forskaren kommit fram till. (Westlund, 2009.)

I vår avhandling har vi utgått från enkäter och fotografier. Enkäterna har bearbetats och analyserats i flera omgångar. Till en början skapade vi oss en helhetsuppfattning av svaren och namngav enkäterna för att lättare hålla ordning på materialet. Därefter gick vi in på en djupare nivå och försökte skapa olika kategorier av svaren. Vi undersökte också om det framkom upprepade uttalanden eller andra fenomen som var värda att notera. Slutligen skapade vi enkla tabeller för att tydligt presentera vad vi har kommit fram till och huruvida det fanns skillnader i svaren. Vanligtvis presenterar man resultaten av enkäter i exempelvis tabeller eller diagram. Båda dessa sätt är bra men det finns några aspekter som man ska ta i beaktande. Då man framställer resultatet i tabellform ska man vara medveten om hur man uttrycker sig och exempelvis undvika alltför noggranna procenttal. I vår undersökning har vi använt oss av enkla tabeller.

Detta eftersom vi hade få respondenter och för att göra det lättare för läsaren att avläsa resultatet. (Trost & Hultåker, 2016.)

4.4.2 Bearbetningen och analysen av fotografierna

Liksom enkäter kan också visuella bilder användas som datainsamlingsmaterial. Bilder kan vara värdefulla för forskningen i likhet med övriga typer av material (Denscombe, 2016). I vår avhandling har vi använt oss av fotografier. Fotografierna har tagits i skolans allmänna lokaler. Fotografierna var 99 till antalet och liksom med enkäterna har vi gått igenom bilderna i flera omgångar. Vi har sedan gjort olika kategorier för att lättare kunna se vad som kommer fram i bilderna. Först delade vi in fotografierna i tre huvudkategorier: bild och text, material och språk. Dessa tre kategorier valde vi för att de stöder våra forskningsfrågor och för att det var detta vi kunde avläsa ur fotografierna. Inom varje huvudkategori har vi sedan skapat flera underkategorier, för att ytterligare förtydliga indelningen (se figur 1 i kapitel 5). Några exempel på underkategorier är symboler, elevarbeten, flerspråkiga fotografier och information.

Bild 1 Exempel på bild som ingår i flera kategorier

Efter att ha kategoriserat bilderna, analyserade vi fotografierna inom varje kategori och underkategori. I vår analys av fotografierna tog vi fasta på vilka språk som syntes,

om det fanns någon typ av stöd för att förstå texten på fotografierna och innehållet i texterna eller bilderna på fotografiet. Dessutom funderade vi kring vem som var aktör bakom innehållet i fotografiet och vem innehållet riktade sig till. I vår analys av fotografierna fokuserade vi inte i så stor utsträckning på multimodaliteten, utan fokuserade mera på språkliga och kulturella aspekter. I samband med analysen diskuterade vi även kritiskt kring hur man i skolan bättre kunde ta i beaktande elever med annan språklig bakgrund och vilka verktyg man kunde ha använt för att stöda inläringen av skolspråket. Vi diskuterade även hur man kunde stärka elevernas mångkulturella identiteter genom att ha en del material på elevernas hemspråk även i skolans allmänna lokaler. Urvalet av exempelfotografier som används i avhandlingen gjordes utgående från vilka bilder som tydligt representerade de olika kategorierna och huruvida fotografierna lyfte fram det som vi kunde analysera utgående från dem. Vissa av fotografierna hörde till flera kategorier eller innehöll samma föremål, vilket även inverkar på urvalet. Exempelvis *bild 1* ingår i kategorin bild och text eftersom den innehåller bilder och text men ingår även i underkategorin elevarbeten eftersom aktören bakom produkten är eleverna.

4.5 Tillförlitlighet och trovärdighet

Oberoende av vilken metod man använder sig av i sin datainsamling, är det viktigt att man kritiskt granskar och avgör hur tillförlitlig och giltig den insamlade informationen är (Bell, 2006). Då det kommer till tillförlitlighet och trovärdighet är det viktigt att komma ihåg vad man undersöker och varför man undersöker under hela processen (Tuomi & Sarajarvi, 2002). Vidare poängterar Tuomi och Sarajarvi (2002) att man som forskare även bör klargöra för sig själv, varför man anser att forskningen är viktig och hur ens förväntningar har förändrats under forskningsprocessen. Även i frågan om insamlandet och analysen av materialet är det viktigt att klargöra hur man har analyserat och vilka resultat man har fått (Tuomi & Sarajarvi, 2002).

Med reliabilitet, också kallat tillförlitlighet, avser man i vilken utsträckning en forskning ger samma resultat med samma metoder i liknande omständigheter (Bell, 2006). Dock är det viktigt att notera att tillförlitligheten har olika betydelser gällande kvalitativa och kvantitativa studier (Patel & Davidson, 2011). I den kvantitativa studien är man intresserad av vilka värden olika variabler har, medan man i den

kvalitativa studien försöker få en djupare förståelse för hur respondenterna tänker (Patel & Davidson, 2011). Som exempel ger Patel och Davidson (2011) att man inom en kvantitativ studie ser det som dålig tillförlitlighet då en respondents svar är olika då samma fråga ställts vid olika tillfällen. Detta ses dock inom en kvalitativ studie inte som låg tillförlitlighet, utan här fokuserar man istället på tillförlitligheten mot bakgrund av de unika situationer som råder under de olika intervjutillfällena.

I vår avhandling har vi tagit tillförlitligheten i beaktande genom att noggrant och kritiskt analyserat enkäterna och fotografierna. Vi har gått igenom såväl enkäter som fotografier i flera omgångar och därefter indelat dem i olika kategorier för att få en bättre helhetsbild av innehållet. Också genom att tydligt välja en metod och genom att analysera resultaten grundligt har vi stärkt tillförlitligheten i vår avhandling.

Med trovärdighet, också kallat validitet, syftar man på det faktum att undersökningen faktiskt mäter det den ska mäta (Bell, 2006). En annan definition är att trovärdigheten syftar på noggrannhet och precision i data, med detta menas också hur lämpligt datamaterialet är för den aktuella undersökningen (Denscombe, 2016). Gällande trovärdigheten kännetecknas en kvantitativ studie av noggrannhet vid mätning och bra instrument, medan en kvalitativ studie har fokus på att upptäcka, tolka och förstå innebörden och att observera företeelser (Patel & Davidson, 2011). Om man exempelvis är intresserad av hur många gånger i veckan informanterna läser dagstidningen, så måste svarsalternativen handla om veckans dagar och inte innehålla begrepp som ofta, sällan eller aldrig, eftersom detta mera mäter attityder (Trost & Hultåker, 2016). Man kan förstärka trovärdigheten i en undersökning på olika sätt. Vid enkätundersökningar måste enkäten ha noggranna instruktioner för hur den ska besvaras, för att säkerställa detta kan man exempelvis först låta en testgrupp svara på frågorna i enkäten (Patel & Davidson, 2011). Vidare beskriver Patel och Davidson (2011) hur man i kvantitativa studier på motsvarande sätt bör vara noggrann vid mätningen av resultaten, samt ha en god teoretisk grund.

Det är viktigt att komma ihåg att tillförlitligheten och trovärdigheten ofta har ett starkt samband. Som exempel kan nämnas att om en undersökning eller studie saknar tillförlitlighet så saknar den också ofta trovärdighet. Det ena väger dock inte upp det andra, om tillförlitligheten är hög så behöver inte trovärdigheten automatiskt vara det. (Bell, 2006.)

Materialet som vi använder oss av i denna avhandling, har samlats in i och med projektet VI VILL. Detta betyder att vi själva inte har varit med vid insamlingen eller kunnat påverka det insamlade materialet. Enkäten som vi har fått tillgång till, har använts och samlats in i och med ett tidigare forskningsprojekt gjort av Klemets år 2015. Vid insamlingen av enkäterna har Klemets (2015) närvarat vid tillfället och därför kunnat svara på frågor och ge tilläggsinformation, vilket har stärkt enkätens trovärdighet.

4.6 Etiska aspekter

”Samhällsforskare förväntas närma sig sin uppgift på ett etiskt sätt.” (Denscombe, 2016, s. 423). Detta innebär att man som forskare ständigt måste ta i beaktande huruvida deltagarna påverkas av undersökningen. Informanterna bör inte ha det sämre ställt efter forskningen än de hade vid forskningens början. Detta innebär även att psykologisk skada bör undvikas, med detta menas att informanterna inte bör utsättas för stress eller traumatiska händelser. Forskaren förväntas alltså vara öppen och tydlig med vad hen gör. Forskaren kan till exempel delge en kort sammanfattning om forskningen, där det tydligt framkommer syfte, insamlingsmetod och hur resultaten används. De som deltar i forskningen bör i förväg få veta vad som förväntas av dem och eventuella förmåner som kan fås. Även forskningens varaktighet och eventuella kostnader bör klargöras. En viktig aspekt som forskaren bör informera informanterna om, är att de har rätt att dra sig ur studien om de så önskar.

En vetenskaplig forskning, ska påvisa en god etik (Larsson, 1994). Forskning överlag har en viktig roll för såväl den enskilda individen som samhället. Därför är det viktigt att forskningen behandlar väsentliga frågor och att den håller en hög kvalitet. I och med detta finns det även olika krav som ställs på forskningen som bedrivs, dessa krav behandlar bland annat de forskningsetiska principerna. Inom forskningsetiken finns det alltså fyra huvudkrav: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. (Vetenskapsrådet, [u.å].)

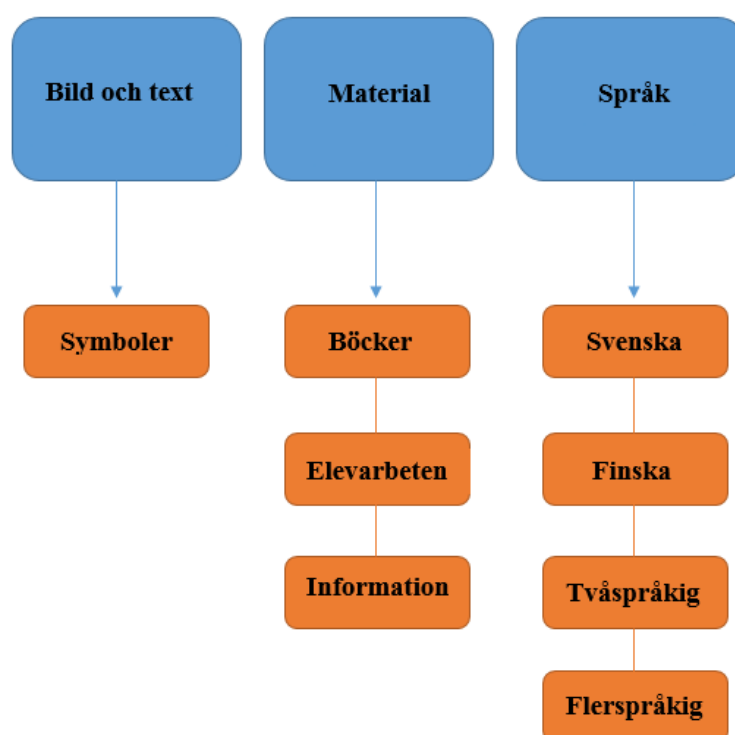
Informationskravet handlar om hur varje deltagare i undersökningen bör informeras tydligt om undersökningens syfte och risker och fördelar med att delta i undersökningen. Med samtyckeskravet syftar man på att deltagarna i undersökningen

deltar frivilligt och när som helst kan avbryta sitt deltagande. Konfidentialitetskravet handlar om att informanternas personuppgifter och konfidentialitet bör förvaras så att obehöriga personer inte kan ta del av dem. Det sista huvudkravet, nyttjandekravet, handlar om att den information som samlas in av deltagarna endast används i forskningssyfte och inte för exempelvis marknadsföring. (Vetenskapsrådet, [u.å].)

Samtyckeskravet i denna avhandling har tagits i beaktande genom att enkäten, tillsammans med information om projektet VI VILL, skickades ut till skolans rektor. Även klassläraren har fått ett informationsbrev om undersökningen, som också elevernas vårdnadshavare fick ta del av. För fotografierna av skolans allmänna lokaler hade kommunen gett ett forskningstillstånd. Gällande denna avhandlings konfidentialitet har enkäterna numrerats och namngetts som A1, A2 och så vidare. De fotografier som innehåller skolans namn eller elevers namn, kommer inte att synas i avhandlingen. (Projektinformation, 2015.)

5 Resultatredovisning

I detta kapitel presenteras avhandlingens resultat. Vi har valt att presentera resultaten enligt forskningsfrågorna och kategoriindelningen av fotografierna. Eftersom fotografierna var så många till antalet ansåg vi det vara enklare att analysera och redovisa dem enligt den kategorisering vi beskriver i kapitel 4.4.2. Resultatredovisningen är indelad i fem avsnitt: i de tre första avsnitten presenteras hur det visuella språkliga landskapet ser ut i en mångkulturell skola i Österbotten, enligt de huvudkategorier vi har valt att indela fotografierna i. I avsnitt 5.4 presenteras hur eleverna i årskurs 6 uppfattar sin egen språkanvändning och det språkliga landskapet i skolan och i avsnitt 5.5 presenteras skillnaderna mellan det visuella språkliga landskapet i skolan och elevernas uppfattningar. Nedan finns figur 1 för att ytterligare förtydliga kategoriseringen av fotografierna.

Figur 1 Kategoriseringen av fotografierna

5.1 Bild och text

Denna huvudkategori innehåller fotografier i vilka man kan se såväl bilder som text. Den enda underkategorin till denna huvudkategori är symboler. Symbolerna syns exempelvis på skyltar som ger information om nödutgångar eller var brandsläckare finns (se *bild 2*). Underkategorin symboler innehåller fotografier utan text och med enkla bilder. De flesta av symbolerna är de vedertagna och internationella symbolerna för exempelvis ”WC” eller nödutgångar. Symbolerna är tacksamma ur ett språkligt perspektiv, eftersom de inte innehåller någon text och är lätta att känna igen och förstå.

Bild 2 Exempel på symbol

Fotografierna som innehåller både bild och text är exempelvis instruktioner som innehåller förtydligande bilder eller elevarbeten med någon form av text och bild. Ytterligare syns i denna kategori olika informerande skyltar och bilder om var till exempel specialundervisningen äger rum och annan information riktad till elever.

Bild 3 Exempel på informrande skylt

Bild 3 föreställer en skylt som vi antar är placerad på dörren till specialundervisningsutrymmena i skolan. För någon som inte kan svenska så bra bidrar inte bilden till att förklara vad texten säger. De lekande barnen kan exempelvis tolkas som att detta är ett lekrum eller ett rum för eftermiddagsverksamhet. Vi anser att en bild på specialläraren på ett bättre sätt hade bidragit till informationen som man vill ge med denna skylt.

Bild 4 Exempel på information i form av bild och text

Bild 4 föreställer en lista över mål i skolan. Vi antar att aktören bakom denna lista är en lärare, som eventuellt har skapat dessa mål tillsammans med eleverna. De olika målen är skrivna i en bakgrund som föreställer en bok med ett öppet uppslag och texten är skriven på svenska. Som Sahlström m.fl. (2012) påpekar är det viktigt att upprätthålla en skolspråksstödande miljö. Dock anser vi att man kanske kunde ha använt sig av en annan bild, för att förtydliga vad texten förmedlar. Om en elev med svaga kunskaper i skolspråket inte förstår texten i denna lista, så bidrar inte bilden av boken till förståelsen. Dessutom ger den handskrivna texten en känsla av att texten inte

är så officiell eller viktig. Hade texten varit maskinskriven hade det gett läsaren ett mera seriöst och officiellt intryck.

Bild 5 Exempel på bild som stöder texten

Bild 5 föreställer en skylt där bilden åtminstone till viss del stöder texten. Bilden som är en variant av den internationella symbolen för rökförbud är lättförstådd och kräver inga språkliga kunskaper. En person som inte förstår svenska förstår helheten av informationen på skylten, dock kan detaljerna som förbjuder rökningen såväl inomhus som utomhus falla bort.

5.2 Material

Den andra huvudkategorin har vi valt att döpa till *material*. Inom denna kategori finns underkategorierna böcker, elevarbeten i form av konstverk och information utan stödande bilder. Indelningen i kategorierna har gjorts främst utgående från aktörerna bakom produkten. Böckerna har författaren som aktör, men det är också skolan som valt att använda sig av dessa böcker. Elevarbetena är gjorda av eleverna och därmed är även de aktörerna bakom produkterna. Den sista underkategorin är information och aktörerna bakom informationen i dessa fotografier varierar. Viss information är producerad av kommunen, medan annan är producerad av lärare eller rektorn.

Fotografierna på böcker är alla tagna av det som vi tolkar som skolans egna lilla bibliotekshylla. På fotografierna finns såväl läroböcker som skönlitteratur. Av de titlar vi på bilderna kan tyda, exempelvis på *bild 6*, är majoriteten på svenska. Det är bra att det finns ett stort utbud av svenska böcker, eftersom det är speciellt viktigt för elever med annat modersmål än skolspråket att få läsa på skolspråket (Sahlström m.fl., 2012). Dock anser vi att det är lite förvånande att utbudet av finska och engelska böcker är så litet, när dessa språk ändå undervisas till de flesta elever i skolan. Cummins (2017) hänvisar till en forskning gjord av Neuman (1999) där man undersökte vilken inverkan utbudet av böcker i skolan hade på elevernas språkutveckling. I denna undersökning kom det fram att språk- och skrivutvecklingen förbättrades markant om bokutbudet var stort och utnyttjades. I och med detta anser vi att det skulle vara viktigt att det i en mångkulturell skola finns ett ordentligt utbud av kvalitativa böcker.

Bild 6 Exempel på skolans bokutbud

I kategorin elevarbeten finns det fotografier på olika konstverk och arbeten gjorda av skolans elever. Även elevarbetena som innehåller text, är gjorda på svenska. Särskilt elevarbetena i *bild 7* är starkt knutna till den finländska kulturen. På elevernas konstverk har den kända finska designen av Marimekko målats. Ladberg (2000) lyfter fram språkets olika funktioner och nämner bland annat att språkets funktion är att uttrycka identitet och förmedla kultur. Elevarbetena i *bild 7* förmedlar tydligt den finländska kulturen och anknutet till konstverken finns även en kort faktatext om Marimekko (se *bild 8*).

Bild 7 Exempel på elevarbeten

Bild 8 Faktatext till elevarbeten

I underkategorin information finns till exempel fotografier på veckoscheman, ritningar över skolan och information om elevvård. Även här är majoriteten av texten på svenska och inga bilder som stöder texten har använts.

K1	MÅNDAG	TYSSDAG	ONSDAG	TORSDAG	FREDAG	LÖRDAG	SÖNDAG
9.00-10.00	Skolan	Skolan	Skolan	Skolan	Skolan		
10.00-11.00						Dansarens 10.00-14.00 ***	Dansarens 10.00-14.00 ***
12.00-13.00						Dansarens 10.00-14.00 ***	Dansarens 10.00-14.00 ***
14.00-15.00							
15.00-16.00			Legato nordiskdans 15.00-17.30				
16.00-17.00	Funktionell träning 16.30-17.00 13.1 - 26.5		Legato nordiskdans 15.00-17.30		Dansarens 15.30 - 19.30 (18.9, 2.10, 3.10, 20.11)		
17.00-18.00	Funktionell träning grupp 1		Dansarens 15.30-19.30 13.1-13.4-2016	Legato rytmdans 17.30 - 18.15	Dansarens 15.30 - 19.30 (18.9, 2.10, 3.10, 20.11)		
18.00-19.00	Funktionell träning 18.45 - 19.45 13.1 - 26.5 grupp 2		Dansgrupp 18.00-19.45	Legato rytmdans 17.30 - 18.15	Dansarens 15.30 - 19.30 (18.9, 2.10, 3.10, 20.11)		
19.00-20.00	Funktionell träning 19.45 - 20.45 13.1 - 26.5 grupp 3	Berry more 19.00-19.45 stretch 19.45 - 20.30	SDT 19.00-19.45 13.1-13.4-2016	Vega 19.30-20.00 14.1 - 21.4-2016			Närpes gymnastikförening 31.1, 31.2, 13.3, 1.4, 17.4, 1.8, 18.9, 28.9, 32.6
20.00-21.00			Hata yoga 19.45 - 20.45				

Bild 9 Gymnastiksalens veckoschema

I bild 9 kan man se veckoschemat för skolans gymnastiksal. På schemat finns tider för motionsverksamhet som bedrivs av föreningar utanför skoltid. Schemat är skrivet endast på svenska och inga symboler eller bilder som skulle förklara verksamheten finns. Här skulle man ha kunnat väcka intresse även hos exempelvis de föräldrar som

inte talar svenska om man hade marknadsfört sin verksamhet även med bilder och symboler som stöder texten.

5.3 Språk

Huvudkategorin *språk* är som namnet säger, indelad enligt vilka språk som syns i fotografierna och i skolan. Här har vi gjort fyra underkategorier: svenska, finska, tvåspråkig och flerspråkig. Inom underkategorin tvåspråkig har vi placerat fotografier som innehåller både svenska och finska. Inom flerspråkiga kategorin har vi placerat fotografier som innehåller svenska, finska och engelska. Trots att skolan är en mångkulturell skola med flera språk representerade hos eleverna är det nästan endast svenskan som finns representerad i det visuella språklandskapet i skolan.

Cummins (2017) påpekar att man i undervisningen av flerspråkiga elever bör utgå från forskning för att ge alla elever möjligheten att nå skolframgång. Undervisningen bör läggas upp så att skolspråket används så mycket som möjligt i både kommunikation och tänkande (Ladberg, 2000). Vi kan alltså förstå varför man använder svenskan i så stor utsträckning med tanke på att det är svenskan som är skolspråket. Dock är det viktigt att även uppmuntra eleverna att utveckla även sin flerspråkiga identitet. Cummins (2017) lyfter till exempel fram en Pisa-mätning från år 2003 och 2006 som tyder på att länder som Kanada och Australien, där man har uppmuntrat invandring under de senaste årtiondena, klarar sig bättre i läsförståelse.

Den största underkategorin är svenska. Kategorin innehåller i huvudsak skyltar som finns på exempelvis klassrum eller städskrubbar. Speciellt för yngre barn fungerar modersmålet som en trygghet (Ladberg, 2000). Vidare poängterar Ladberg (2000) att det för ett litet barn kan vara skrämmande att hamna i en miljö där man inte förstår eller blir förstådd. Därför anser vi att det skulle vara viktigt att även en del av informationen som syns på skyltar skulle vara representerad också på elevernas hemspråk. Genom att visualisera elevernas hemspråk riktas uppmärksamheten automatiskt mot dessa elever och bekräftar också deras språkliga identitet (Slotte-Lüttge & Forsman, 2013).

Bild 10 Exempel på information på endast svenska

Bild 10 är ett bra exempel på en bild som med några symboler och bilder lätt kunde förbättras. Genom att med en kalender tydliggöra vilka dagar skolhälsovårdaren är på plats, skulle informationen nå även de som inte kan svenska. Dessutom kunde internationella symboler för hälsovård, exempelvis ett kors, samt någon symbol för en telefon tydliggöra vilken av alla siffror som är telefonnumret. På detta sätt kan man utan att använda sig av olika språk tydliggöra informationen och se till att den når flera. Symboler och bilder är ett ypperligt hjälpmedel som inte kräver språkkunskaper hos varken aktören eller mottagaren. Genom att lägga till flera symboler och bilder kunde man i denna skola även höja förståelsen och tryggheten hos eleverna med annan språklig bakgrund.

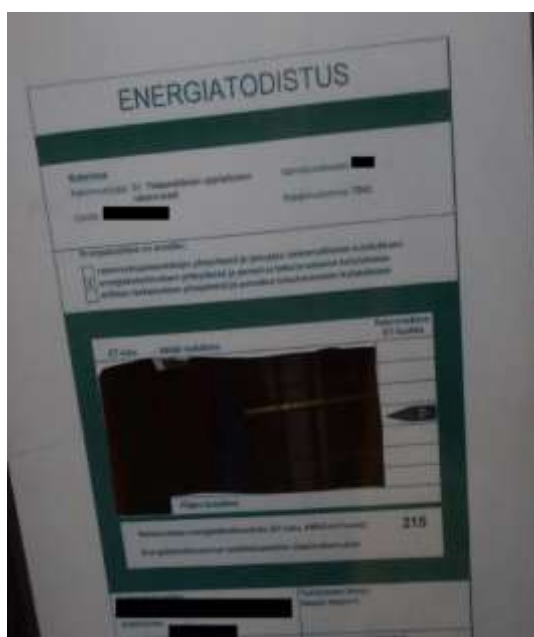

Bild 11 Energibevis på finska

Inom underkategorin finska finns det två bilder representerade. I denna kategori inkluderade vi de bilder där enbart finska var representerat, därav det låga antalet bilder i kategorin. Här finns till exempel en del böcker på finska som finns i skolans bibliotekshylla och någon typ av energibevis för skolbyggnaden (*bild 11*). Vi är en aning förvånade över att finskan inte finns representerad i större skala i skolan, då det ändå är ett av språken som undervisas. Glgu 2014 lyfter fram att ett av målen för finskundervisningen är att uppmuntra eleverna att uppmärksamma finskan i sin omgivning, samt att väcka intresse för finska och att eleverna värdesätter såväl finskan som svenskan som nationalspråk (Utbildningsstyrelsen, 2014). Vi anser att detta försvåras för eleverna eftersom finskan är mycket sparsamt representerad i skolan och dess lokaliteter.

Bild 12 Instruktioner på svenska och finska

Kategorin tvåspråkighet innehåller bilder med både finska och svenska. Även i denna underkategori finns det ganska få bilder. På bilderna finns främst information från aktörer utanför skolan. Exempelvis är instruktionerna på *bild 12* gjorda av Vasa sjukvårdsdistrikt. Dessutom innehåller instruktionerna på *bild 12* bilder som stöder instruktionerna, man kan alltså få en uppfattning om vad texten gäller även om man inte förstår texterna. Dessa typer av multimodala texter stöder elever med annat hemspråk, eftersom de med hjälp av bilderna kan förstå innehållet (Wedin, 2010).

Underkategorin flerspråkighet innehåller bilder där flera än ett språk finns representerade och där språken inte är enbart finska och svenska. Bilderna i denna kategori är få till antalet och på bilderna finns till exempel böcker från skolans bibliotekshylla och produkter i skolan med texter på flera språk. Språken som är representerade i dessa bilder är finska, svenska och engelska (se *bild 13*). I och med att språket fungerar som ett medel för inläringen, är det viktigt att skolan ger det stöd som flerspråkiga elever behöver för att utveckla både språk och kunskap parallellt (Salameh, 2012b).

Speciellt viktigt är det, såväl i skolan i allmänhet som i undervisningen, att utveckla undervisningsmetoder som gynnar elever med annan språklig bakgrund (Norén & Ramsfeldt, 2010). Genom att ta elevernas flerspråkighet och hemspråk i beaktande stärker man elevernas språkliga identitet. Bekräftandet av elevens språkliga identitet handlar i stora drag om att uppmärksamma olika frågor kring språklig bakgrund och språkanvändning på ett positivt sätt (Slotte-Lüttge & Forsman, 2013). Slotte-Lüttge och Forsman (2013) menar att man konkret kan göra detta genom att låta eleverna fundera och diskutera kring språkfrågor och språklig mångfald. Genom att som lärare visa intresse för elevernas språkanvändning, skapas en trygghet för eleverna att öppet använda sig av sitt språk.

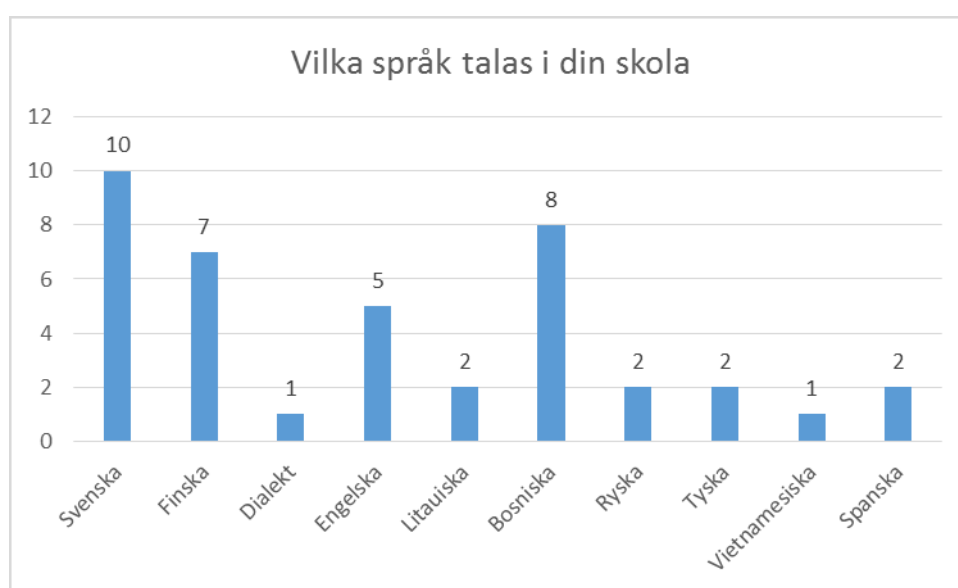

Bild 13 Exempel på flerspråkighet i form av böcker på svenska, finska och engelska

5.4 Uppfattningar om egen språkanvändning och skolans språkliga landskap i årskurs 6

I detta avsnitt utgår vi från de enkäter som eleverna i årskurs 6 har svarat på. Vi har kategoriserat svaren på enkäterna och skapat enkla tabeller för att tydligt synliggöra resultaten. Enkäterna är tio stycken och vi har namngett enkäterna från A1 – A10 för att försäkra oss om respondenternas anonymitet. Enkäten i sin helhet behandlar både religion och språk, men vi har använt oss av endast de sju frågor som behandlar språket. Enkäten finns bifogad i bilaga 1.

Tabell 1 Elevernas uppfattningar om vilka språk som talas i skolan

Frågorna som behandlar språket tar upp elevernas egen språkanvändning, både muntligt och skriftligt och även vilka språk som talas i skolan. I enkäten har respondenterna även fyllt i ålder, modersmål och kön. I vår avhandling har vi fokuserat extra mycket på fråga nummer sju som handlar om vilka språk som talas i respondentens skola. Detta eftersom vi får en inblick i elevernas syn på språklandskapet i skolan och för att svaren på denna fråga ger oss en jämförelse med bildanalyserna. *Tabell 1* illustrerar elevernas svar på fråga sju: Vilka språk talas i din skola?

Som det framkommer i tabellen har respondenterna lyft fram många olika språk som talas i skolan. Denna fråga tydliggör skolans mångkulturalitet och respondenternas uppfattning om skolans språklandskap. Man kan även anta att eleverna har svarat på frågan utgående från sitt eget och sina kompisars olika modersmål. Ett exempel på

detta är att bosniskan, enligt respondenterna, är vanligare än finskan. Intressant är också att många andra språk har lyfts fram, exempelvis litauiska, tyska, vietnamesiska och spanska. I enkätsvaren lyftes även dialekt fram som ett eget ”språk”. Detta kan bero på den starka dialekt som finns i Närpes. Ladberg (2000) påpekar att flerspråkighet måste erkännas såväl av familjen som i skolan, för att barnet ska känna sig trygg med sin språkliga identitet. Eftersom respondenterna då de svarade på enkäterna gick i årskurs 6, antar vi att de har en god uppfattning om språket och dess mångfald i skolan.

I vår avhandling är vi som sagt speciellt intresserade av hur elevernas syn på skolans språklandskap skiljer sig från det språklandskap vi kan urskilja ur fotografierna vi har analyserat. Här kan vi lyfta fram att det trots att eleverna lyfter fram bosniskan som ett allmänt språk i skolan, inte syns i fotografierna. Språklandskapet vi urskiljer i vår analys av fotografierna är dominerande svenskspråkigt. Inte ens de språk som undervisas, finska och engelska, finns representerade till någon nämnvärd andel i skolans allmänna lokaliteter. Om man i skolan inte uppmärksammar elevens språk, kultur eller ursprung uppfattar eleven att hans identitet inte är viktig och inte erkänns (Ladberg, 2000). Dock vet vi ju inte hur språklandskapen ser ut i klassrummen. Skolan har som uppgift att förbereda eleverna för det mångkulturella och moderna samhället som väntar efter skolgången (Strandberg, 2010). Därför anser vi att det skulle vara viktigt att man i skolan lyfter fram elevernas mångkulturalitet och flerspråkighet som tydligt framkommer i elevenkäterna.

5.5 Skillnader mellan det visuella språkliga landskapet i skolan och elevernas uppfattningar om det

Som det framkommit i vår analys av fotografierna från skolans allmänna lokaliteter, så finns det inga spår av mångkulturalitet eller flerspråkighet. Majoriteten av språket som syns i fotografierna är svenska och de få bilder som innehåller något annat språk är gjorda av utomstående aktörer. Förvånande för oss var även avsaknaden av finska och engelska som ju är språk som det undervisas i. Då man som lärare planerar för språklärande på skolan är det viktigt att man skapar situationer för sociala samhandlingsarenor (Vesteraas Danbolt & Iversen Kulbrandstad, 2013). Detta kan man exempelvis göra genom att skapa så kallade klassrumskulturer för språklärande.

Som sagt får vi inte av fotografierna någon bild av språklandskapen i klassrummen, men vi anser ändå att det skulle vara viktigt att mångkulturaliteteten och flerspråkigheten görs synlig även i skolans allmänna lokaler.

Förutom språket har vi även försökt lyfta fram det kulturella i fotografierna från skolan. Det tydligaste tecknet på kultur är elevarbetena som vi lyft fram i *bild 7* och *bild 8*. I dessa bilder har eleverna målat de välkända Marimekkoblommorna som är starkt knutna till den finländska konsten och kulturen. Ladberg (2000) lyfter fram att kulturen finns i så gott som alla undervisningsämnen: *"Undervisning är kulturellt betingad då den bygger på företeelser som är givna och självklara i den kulturen, företeelser som alla barn förutsätts komma i kontakt med."* (Ladberg, 2000, s. 173).

Bild 14 Exempel på en bild som inte stöder texten

Därför anser vi att det är positivt att man i skolan har lyft fram något så utmärkande för finsk kultur som Marimekko. Det är även bra att man i anslutning till elevarbetena har satt upp lite information om Marimekko. Vi anser att detta skapar en utmärkt möjlighet att även bekanta sig med något liknande fenomen från en annan stor kultur som finns representerad i skolan, i detta fall till exempel bosnisk kultur.

Då det kommer till språklandskapet vi kunde se utgående från fotografierna, anser vi att man kunde ha tänkt mera multimodalt kring synliggörandet och stöddet av språk. Exempelvis lyfter Danielsson (2013) fram hur man genom multimodaliteten kan arbeta med språkutveckling. Ett exempel som vi uppmärksammade i vår analys av fotografierna är hur man i skolan kunde ha använt sig av bilder som stöd till de texter som berör eleverna. På så vis når informationen flera, utan att man behöver översätta texten till ett annat språk. På *bild 14*, som är ett exempel ur kategorin text och bild, kunde man till exempel istället haft ett fotografi på lärarkåren eller en bild som

tydligare skulle symbolisera en lärare. Den bild som nu har använts är lite rolig, men bidrar inte på något sätt till att förklara vad det är för rum som dörren leder till. Den enda informationen som egentligen har stödande bilder är den i *bild 12* där det förutom instruktionerna om hur man tvättar händerna även finns fotografier på hur man steg för steg gör detta.

6 Sammanfattande diskussion

I detta kapitel diskuteras först resultatet som även relateras till tidigare forskning. Därefter går vi in på metoden och diskuterar både för- och nackdelar med metoden som har använts. Slutligen diskuteras förslag till fortsatt forskning.

6.1 Resultatdiskussion

Syftet med vår avhandling är att undersöka och analysera hur det språkliga landskapet ser ut i en mångkulturell finlandssvensk skola, samt elevernas uppfattning om skolans språklandskap. Vi vill även ta reda på om det finns skillnader i det visuella språkliga landskapet och elevernas uppfattningar om skolans språklandskap. I analysen kring forskningsfrågorna skapade vi olika kategorier av bildmaterialet, se *figur 1*.

I vår resultatanalys kom vi fram till att språket framkom på olika sätt och har olika funktioner i skolans språklandskap. Exempelvis finns det information om skolans regler, elevkonstverk, informativa symboler och skyltar. Detta stöds även av en studie gjord av Gorter & Cenoz (2015), där man förutom skyltar, elevarbeten och information hittade tecken på en mångkulturell medvetenhet, positiva attityder och värderingar och verktyg för språkinläring. Gorter & Cenoz (2015) lyfter även fram vikten av att man i skolan ger plats för det språkliga landskapet, eftersom det spelar en så stor roll för elevernas språkinläring och förberedelse för samhället.

6.1.2 Det språkliga landskapet i en mångkulturell skola i Närpes

I analysen till forskningsfråga 1 utgick vi från de 99 fotografierna. I analysen av fotografierna skapade vi oss en bild av det visuella språklandskapet i skolan. Fotografierna föreställer olika bilder, texter, symboler och material som finns i skolans allmänna lokaler. Vi kan alltså inte ur fotografierna avläsa hur språklandskapet ser ut inne i klassrummen och övriga undervisningsutrymmen. Av fotografierna kan man utläsa att det inte förekommer någon språklig mångfald, utan att majoriteten av texterna är på svenska. Sahlström m.fl. (2012) lyfter fram att det är viktigt att upprätthålla en miljö som stöder skolspråket. Dock kunde skolspråket stödas

ytterligare genom att till texterna ha stödande bilder och symboler för att förstärka budskapet ytterligare. Samtidigt påpekar Ladberg (2000) att man i skolan även bör acceptera och synliggöra elevernas flerspråkighet.

Det visuella språklandskapet i skolan domineras av svenskan, vilket är förståeligt eftersom svenskan är skolspråk. I en liknande studie gjord Gorter & Cenoz (2015) där man undersökte språklandskapet i sju olika skolor i Baskien kom man fram till att skolspråket dominerade skollandskapet. I denna studie använde forskarna också fotografier för att analysera skolornas språklandskap. Gorter & Cenpz (2015) kom fram till att det i skolornas skyltning var skolspråket (baskiskan) som stod för 58 % av språket. Dock är det viktigt att i en mångkulturell skola uppmuntra eleverna att utveckla och bevara sin flerspråkiga identitet. Detta stöds även av en Pisa-mätning från år 2003 och 2006, där länder med en positiv och uppmuntrande attityd gentemot invandring även hade elever med invandrarbakgrund som klarade sig bra i mätningen (Cummins, 2017). Speciellt för yngre elever är det viktigt att ta även det egna modersmålet i beaktande eftersom det är en stor trygghet för barnen. Därför skulle det vara önskvärt att flerspråkigheten i skolan med enkla medel lyfts fram och stöds. Genom att på så vis visualisera elevernas hemspråk riktas uppmärksamheten automatiskt mot dessa elever och bekräftar således deras språkliga identitet (Slotte-Lüttge & Forsman, 2013).

Ur fotografierna på skolans bokutbud, se *bild 6*, kunde vi avläsa att precis som med det visuella språklandskapet överlag, var majoriteten svenskspråkigt. Vi ansåg det vara en aning förvånande att utbudet på finska och engelska böcker var magert, eftersom dessa språk ändå undervisas i skolan. Dock bör det påpekas att det i klassrummen kan finnas mera böcker, även på andra språk, som vi inte kunnat se i fotografierna. Bokutbudet är viktigt för elevernas språk- och skrivutveckling, vilket stöds i en undersökning gjord av Neuman (1999) där man undersökte hur skolans bokutbud påverkade elevernas språk- och skrivutveckling (Cummins, 2017). I forskningen framkom att språk- och skrivutvecklingen utvecklades märkbart då bokutbudet var stort och utnyttjades ordentligt.

6.1.3 Uppfattningar om egen språkanvändning hos eleverna i årskurs

6 och sambandet med skolans språklandskap

Av de tio enkätsvaren fick vi reda på elevernas egen språkanvändning och även deras uppfattningar om vilka språk som talas i skolan. Vi lade störst fokus på frågan som behandlade vilka språk som talas i skolan, eftersom vi anser att den frågan gav oss en inblick i skolans språklandskap och gjorde det möjligt att jämföra elevernas uppfattning med det visuella språklandskap vi kunde avläsa från fotografierna. Som det framkommer i föregående kapitel har eleverna lyft fram många olika språk, se *tabell 1*, vilket stärker bilden av att skolan är mångkulturell och flerspråkig. Dock kan man anta att respondenterna har svarat på frågan om vilka språk som talas i skolan utgående från sitt eget och sina kompisars modersmål. Språken som framkommer i enkätsvaren behöver alltså inte aktivt höras eller vara representerade i skolans språklandskap.

Fastän alla språk som eleverna räknar upp i enkätsvaren inte syns i det visuella språklandskapet, betyder det inte nödvändigtvis att man i skolan inte skulle acceptera eller uppmärksamma elevernas flerspråkighet och mångkulturalitet. Eftersom vi inte har någon inblick i hur det ser ut i klassrummen kan vi inte utesluta att det där finns flera språk representerade i det visuella språklandskapet. Dessutom har vi inte någon vetenskap om hur man i undervisningen framhäver flerspråkigheten och mångkulturaliteten. Som Ladberg (2000) lyfter fram måste såväl familjen som skolan acceptera barnens flerspråkighet för att barnet ska känna trygghet. I och med att eleverna lyfter fram så många olika språk i enkäterna kan man utgå från att flerspråkigheten accepteras i skolan och att eleverna känner sig trygga med sin flerspråkighet.

6.1.4 Skillnader i det visuella språkliga landskapet och elevernas uppfattningar om skolans språklandskap

I vår avhandling är vi alltså intresserade av dels det visuella språklandskap som syns i fotografierna och dels det språklandskap som eleverna upplever finns i skolan. Speciellt intressant är de skillnader som tycks finnas mellan dessa. Exempelvis lyfter

eleverna fram bosniskan som ett stort språk i skolan, vilket inte alls syns i det visuella språklandskapet. Som vi kan avläsa ur fotografierna är svenskan dominerande i det visuella språklandskapet och inte ens de språk som undervisas, finska och engelska, är synliga.

Fastän man i undervisningen och inne i klassrummen kan lyfta fram flerspråkigheten, anser vi att man även i de allmänna lokaliteterna kunde lyfta fram den kulturella och språkliga mångfald som förekommer hos eleverna. Vesteras Danbolt och Iversen Kullbrandstad (2013) lyfter fram något som de kallar sociala samhandlingsarenor som det är viktigt att man som lärare skapar. Dessa handlar om att till exempel skapa klassrumskulturer som gynnar språkinläringen.

Vi anser att man kunde ha förbättrat skolans visuella språklandskap genom att ha en mera multimodal inställning och använt sig av mera bilder och symboler för att stöda texterna. Danielsson (2013) framhäver vikten av att arbeta multimodalt då det kommer till språkutvecklingen. Även utanför klassrummet kunde man genom att använda sig av multimodaliteten främja en passiv språkinläring där eleverna bara genom att läsa skyltar och information som stöds med bilder och symboler utvecklar sitt språk.

6.2 Metoddiskussion

Syftet med denna avhandling var att analysera och tolka språklandskapet i en mångkulturell skola i Närpes utgående från fotografier tagna i skolans allmänna lokaliteter, samt enkäter som eleverna har svarat på. Forskningsansatsen valdes utgående från avhandlingens syfte och forskningsfrågor. Eftersom avhandlingen utgår från analyser och tolkningar valde vi en hermeneutisk forskningsansats. Inom hermeneutiken vill man förstå och tolka mänskliga aktiviteter, exempelvis utgående från språk och kultur (Patel & Davidson, 2011). I vår avhandling har vi som sagt utgått från enkätsvar och fotografier. Förutom att analysera och tolka fotografierna och enkätsvaren har vi även jämfört dessa med varandra och skapat oss en helhetsbild över skolans språklandskap. Inom hermeneutiken strävar forskaren till att växla mellan del och helhet för att skapa sig en så fullständig bild av materialet som möjligt (Patel & Davidson, 2011). I denna avhandling har vi noggrant analyserat såväl bilder som enkäter genom att skapa mindre kategorier av helheten.

I denna avhandling bestod data i huvudsak av bilder. Även visuella bilder bidrar med värdefull information som till exempel, den faktiska information som kan avläsas och hur symbolik och dold innebörd framställs (Denscombe, 2016). Fotografierna vi analyserade var 99 till antalet och var tagna i skolans allmänna lokaler. Detta innebär att vi som forskare inte har någon inblick i hur det ser ut i skolans klassrum. Fördelar med att använda bilder som datamaterial är att det är förmånligt, att bilderna är bestående och kan kontrolleras av andra och att man ur bilderna kan avläsa kultur, språk och miljö (Denscombe, 2016). Nackdelar med bilder som datamaterial är att bilder ganska lätt kan förvrängas, därför måste forskaren ha ett gott omdöme i sin analys av bilderna. En annan nackdel är att bilderna inte är producerade för det ändamål som forskaren är ute efter. Då är det lätt att forskaren överanalyserar bildens innehåll (Denscombe, 2016). I vår analys av fotografierna ansåg vi att det var utmanande och tidskrävande att analysera varje bild på djupet och hitta det för oss väsentliga. Indelningen i kategorier och underkategorier underlättade betydligt analyserandet.

Enkätsvaren i vår avhandling var endast tio till antalet och hade besvarats av eleverna i årskurs 6. Frågorna behandlade elevernas egen språkanvändning och vilka språk som pratas i skolan. För att få en överblick av elevernas svar skapade vi tabeller över enkätsvaren. De sju frågorna i enkäten var alla öppna frågor som eleverna fick svara fritt på. Fördelen med öppna frågor är att respondenterna fritt får skriva om sina egna tankar och att man inte styr respondenterna. Nackdelen med öppna frågor är att respondenterna svarar kort med enstaka ord, vilket försvårar analyserandet (Trost & Hultåker, 2016). Eftersom frågorna i denna avhandling endast behandlade språk och språkanvändning innebar korta svar inte någon nackdel eller utmaning. Dock kan det i andra fall vara svårt att analysera svaren om de är korta och dåligt formulerade. Enkäten som vi använde oss av i denna avhandling har även använts i tidigare undersökningar och har därmed fungerat bra i forskningssammanhang. Antalet enkätsvar var ganska litet och ett större antal enkätsvar från flera årskurser skulle ha gett oss en ännu bredare bild av elevernas uppfattningar om det språkliga landskapet i skolan.

Tuomi och Sarajärvi (2002) påpekar att det är viktigt att komma ihåg vad man undersöker och varför man undersöker det under hela forskningsprocessens gång. Vidare poängterar Tuomi och Sarajärvi (2002) att man även i insamlingen och

analysen av materialet bör klargöra hur analysen har gått till och vilka resultat man kommit fram till. Därmed har vi i vår avhandling i stor grad tagit tillförlitligheten och trovärdigheten i beaktande. Exempelvis har inga bilder som kan avslöja skolan eller dess elever tagits med i vår avhandling. Det är viktigt för trovärdigheten att enkätrespondenterna uppfattar enkäten så som forskarna har tänkt. Vi har gått igenom och analyserat både enkäterna och fotografierna i flera omgångar och även delat in dem i kategorier, vilket bidrar till tillförlitligheten. Eftersom enkäten har använts i tidigare studier anser vi den vara tillförlitlig och ha en god reliabilitet. Dessutom var forskaren på plats då respondenterna svarade på enkäten och kunde därför svara på eventuella frågor, vilket ytterligare ökar reliabiliteten (Klemets, 2015).

Vi anser att det skulle ha underlättat om vi själva skulle ha tagit fotografierna i skolan, eftersom vi då själva kunde ha valt vad vi tagit foto på. Det fanns en del fotografier som vi ansåg att inte bidrog med så mycket information. Dock är det även en fördel att vi som utomstående analyserar fotografierna, eftersom vi inte har någon förhandsinformation som kan påverka vår analys. Kategoriseringen kunde ha gjorts annorlunda, exempelvis kunde kategoriseringen gjorts utgående från mängden text i fotografierna. Dessutom kunde vi ha räknat antalet bilder i varje kategori för en mera kvantitativ infallsvinkel på materialet.

6.3 Förslag till fortsatt forskning

Resultatet tyder på att det i skolan inte synliggörs elevernas flerspråkiga bakgrund. I skolans allmänna lokaler är det endast det svenska språket som är synligt, fastän det i enkätsvaren framkommer att det finns många språk representerade bland eleverna och i skolan. Dock bör det påpekas att vi inte har fått en inblick i klassrummen, i vilka flerspråkigheten kan finnas representerad. I vår avhandling har vi endast gjort en analys av det visuella, synliga, språklandskapet och har alltså inte en inblick i huruvida mångkulturalitet och flerspråkighet lyfts fram i undervisningen.

Ett förslag till fortsatt forskning skulle vara att dokumentera det visuella språkliga landskapet även i klassrummen. Eftersom datamaterialet vi använde är från läsåret 2015-2016 skulle det även vara intressant att göra en jämförelse mellan språklandskapet då och nu. Det skulle även vara intressant att komplettera fotografier

och enkätsvar med lärarintervjuer om hur mångkulturalitet och flerspråkighet inkluderas i undervisningen.

En annan intressant studie kring språklandskapet i skolorna, skulle vara en jämförelse mellan en mångkulturell svenskspråkig skola och en mångkulturell finskspråkig skola. Det skulle vara intressant att se om det finns tydliga skillnader i hur flerspråkighet och mångkulturalitet lyfts fram i de olika skolorna. Andra intressanta faktorer i en sådan studie skulle vara om det finns synliga skillnader i det visuella språkliga landskapet eller om elevernas uppfattningar om sin språkanvändning och det språkliga landskapet i skolan skiljer sig.

Litteraturförteckning

- Bell, J. (2006). *Introduktion till forskningsmetodik*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Brown, K. D. (2012). The Linguistic Landscape of Educational Spaces: Language Revitalization and Schools in Southeastern Estonia. I: D. Gorter, H. F. Marten, & L. van Mensel, *Minority Languages in the Linguistic Landscape* (ss. 281-298). New York: Palgrave MacMillan.
- Cummins, J. (2017). *Flerspråkiga elever - Effektiv undervisning i en utmanande tid*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Damber, U. (2013). Pedagogens roll i klasser och barngrupper där flerspråkiga barn ingår. I Å. Wedin, & C. Hedman, *Flerspråkighet, litteracitet och multimodalitet* (ss. 69-88). Lund: Studentlitteratur.
- Danielsson, K. (2013). Multimodalt meningsskapande i klassrummet. I: Å. Wedin, & C. Hedman, *Flerspråkighet, litteracitet och multimodalitet* (ss. 169-188). Lund: Studentlitteratur.
- Denscombe, M. (2016). *Forskningshandboken - för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.
- Fejes, A., & Thornberg, R. (2009). Kvalitativ forskning och kvalitativ analys. I: A. Fejes, & R. Thornberg, *Handbok i kvalitativ analys* (ss. 13-37). Stockholm: Liber AB.
- Finlex.Språklag Tillgänglig:
<http://finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2003/20030423?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=Spr%C3%A5klag#L2P10> Hämtat: 7 Oktober 2019
- Finlex. Lag om främjande av integration. Tillgänglig:
<https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2010/20101386?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=2010%2F1386> Hämtat: 11 Maj 2020
- Gorter, D. (2017). Linguistic landscapes and trends in the study of schoolsapes. *Linguistics and Education*, 80-84.

- Gorter, D., & Cenoz, J. (2015). Linguistic landscapes inside multilingual schools. I: B. Spolsky, M. Tannerbaum, & O. Inbar, *Challenges for language education and policy: Making space for people*. (ss. 151-169). New York: Routledge Publishers.
- György-Ullholm, K. (2010). Flerspråkighet, enspråkighet och etnisk identitet. i N. Musk, & Å. Wedin, *Flerspråkighet, identitet och lärande* (ss. 24-52). Lund: Studentlitteratur.
- Hellgren, J., Silverström, C., Lepola, L., Forsman, L., & Slotte, A. *Hur hanteras två- och flerspråkigheten i de svenskspråkiga skolorna? Resultat av en utvärdering i åk 1-6 läsåret 2017-2018 : Nationella Centret för Utbildningsutvärdering*. Tillgänglig: <https://karvi.fi/sv/publication/hur-hanteras-tva-och-flersprakigheten-i-de-svensksprakiga-skolorna-resultat-av-en-utvardering-i-ak-1-6-lasaret-2017-2018-3/> Hämtat: 22 Oktober 2019
- Herberts, K. (2017). Språkliga landskap i Västerbotten och Österbotten. Från enspråkighet till mångspråkighet. I: L.-E. Edlund, & M. Nordman, *Språkmöten i Västerbotten och Österbotten* (ss. 12-29). Umeå och Vasa: Bottniska Studier.
- Hilasvuori, T., & Mikkola, A. (1994). Monikulttuurinen koulu ja opetus. I: T. Hilasvuori, & A. Mikkola, *Monikulttuurinen koulu ja opetus* (s. 7). Vanda: Helsingin yliopiston Vantaan täydennyskoulutuslaitos.
- Ivars, A.-M. (2018). Dialekter och småstadsspråk (Svenskan i Finland idag och igår). I: V. Syrjälä, *Namn - Språk - Ställe Språkbrukarna i Svenkfinlands offentliga rum* (ss. 21-26). Helsingfors: Helsingors Universitet.
- Joseph, J. E. (2004). *Language and identity - National, Ethnic, Religious*. New York: Palgrave MacMillan.
- Klemets, F. (2015). *Sjätteklassares kunskaper om religion. En fallstudie om kunskapsutveckling och sammanhang för lärande*. Vasa: Åbo Akademi.
- Kramsch, C. (1998). *Language and Culture*. Oxford: Oxford University Press.
- Kupiainen, J. (1994). Kulttuurien kohtaaminen. I: T. Hilasvuori, & A. Mikkola, *Monikulttuurinen koulu ja opetus* (ss. 26-59). Vanda: Helsingin yliopiston Vantaan täydennyskoulutuslaitos.

- Ladberg, G. (2000). *Skolans språk och barnets - att undervisa barn från språkliga minoriteter*. Lund: Studentlitteratur.
- Lahdenperä, P. (2004). Att utveckla skolan som interkulturell lärandemiljö. I: P. Lahdenperä, *Interkulturell pedagogik i teori och praktik* (ss. 57-74). Lund: Författarna och Studentlitteratur.
- Lahdenperä, P. (2017). Nyanlända som utmaning för utveckling av skolan som interkulturell lärmiljö. I: P. Lahdenperä, & E. Sundgren, *Nyanlända, interkulturalitet och flerspråkighet i klassrummet* (ss. 29-47). Stockholm: Liber AB.
- Lahdenperä, P., & Sundgren, E. (2017). Inledning. I: P. Lahdenperä, & E. Sundgren, *Nyanlända, interkulturalitet och flerspråkighet i klassrummet* (ss. 9-19). Stockholm: Liber AB.
- Laihonen, P., & Szabó, T. (2017). Investigating visual practices in educational settings - Schoolscapes, language ideologies and organizational cultures. I: M. Martin-Jones, & D. Martin, *Researching Multilingualism - Critical and ethnographic perspectives* (ss. 121-138). New York: Routledge.
- Larsson, S. (1994). Om kvalitetskriterier i kvalitativa studier. I: B. Starrin, & P.-G. Svensson, *Kvalitativ metod och vetenskapsteori* (ss. 163-190). Lund: Studentlitteratur.
- Neumann, S. (1999). Books make a difference: A study of access to literacy. *Reading Research Quarterly*, ss. 286-311.
- Norén, E., & Ramsfeldt, S. (2010). Tvåspråkig matematikundervisning - nya organisationsformer och undervisningsmetoder i matematikklassrummet. I: N. Musk, & Å. Wedin, *Flerspråkighet, identitet och lärande* (ss. 215-240). Lund: Studentlitteratur.
- Olsson, H., & Sörensen, S. (2001). *Forskningsprocessen - Kvalitativa och kvantitativa perspektiv*. Stockholm: Liber AB.
- Patel, R., & Davidson, B. (2011). *Forskningsmetodikens grunder - att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur.

- Projektinformation. (2015). Vem integreras och på vilka villkor? (VI VILL) - en fallstudie kring språklig och åskådningsinriktad tvåvägsintegrering i en invandrartät kommun. Opublicerat manus. Fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier, Åbo Akademi, Vasa.
- Räsänen, M., & Kivirauma, J. (2011). Oppilaana monikulttuurisessa koulussa. I: K. Klemelä, A. Tuittu, A. Virta, & R. Rinne, *Vieraina Koulussa? Monikulttuurinen koulu oppilaiden, vanhempien, opettajien ja rehtoreiden kokemana* (ss. 35-82). Åbo: Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta.
- Sahlström, F., Forsman, L., Hummelstedt-Djedou, I., Pörn, M., Rusk, F., & Slotte-Lüttge, A. (2012). *Språk och identitet i undervisningen - inga konstigheter*. Stockholm: Liber Ab.
- Salameh, E.-K. (2012a). Flerspråkighet i skolan - språklig utveckling och undervisning. I: E. -K. Salameh, *Flerspråkighet i skolan - språklig utveckling och undervisning* (s. 5). Stockholm: Natur & Klutur.
- Salameh, E.-K. (2012b). Flerspråkig språkutveckling. I: E. K. Salameh, *Flerspråkighet i skolan - språklig utveckling och undervisning* (s. 27.38). Stockholm: Författarna och Natur & Kultur.
- Shohamy, E., & Waksman, S. (2009). Linguistic Landscape as an Ecological Arena - Modalities, Meanings, Negotiations, Education. I: E. Shohamy, & G. Durk, *Linguistic Landscape - Expanding the Scenery* (ss. 313-331). New York: Routledge.
- Sjöström, U. (1994). Hermeneutik - att tolka utsagor och handlingar. I: B. Starrin, & P.-G. Svensson, *Kvalitativ metod och vetenskapsteori* (ss. 73-90). Lund: Studentlitteratur.
- Slotte-Lüttge, A., & Forsman, L. (2013). *Skolspråk och lärande*. Vasa: Utbildningsstyrelsen.
- Statistikcentralen. Väestörakenne 2018. Tillgänglig: http://www.stat.fi/til/vaerak/2018/vaerak_2018_2019-03-29_fi.pdf Hämtat: 7 Oktober 2019

Statistikcentralen. Antalet personer med utländsk bakgrund översteg 400 000. Tillgänglig: https://www.stat.fi/til/vaerak/2018/02/vaerak_2018_02_2019-06-19_tie_001_sv.html Hämtat: 22 10 2019

Statistikcentralen. Vuoden 2019 kuntien ja kielisuhdeluokituksen välinen luokitusavain. Tillgänglig: https://www.stat.fi/fi/luokitukset/corrmaps/kunta_1_20190101%23kielisuhde_1_20190101/?fbclid=IwAR2_jR1gmiPmJOSREK41IVYpPJmXkXkBzXZLtNkyh9kLIus6iZ9FcNFIxgo Hämtat: 20 April 2020

Strandberg, M. (2010). Läxor om kulturell mångfald i flerspråkiga och enspråkiga klassrum. I: N. Musk, & Å. Wedin, *Flerspråkighet, identitet och lärande* (ss. 245-264). Lund: Studentlitteratur.

Sundgren, E. (2017). Flerspråkighet - föreställningar och attityder. I: O. Lahdenperä, & E. Sundgren, *Nyanlända, interkulturalitet och flerspråkighet i klassrummet* (ss. 49-69). Stockholm: Liber AB.

Szabó, T. P. (2018). Reflections on the Schoolscape. I: M. Palander, R. Helka, & K. Vesa, *On the Border of Language and Dialect* (ss. 156-190). Helsingfors: Finnish Literature Society.

Talib, M.-T. (2002). *Monikulttuurinen koulu Haaste ja mahdollisuus*. Helsingfors: Kirjapaja Oy.

Tikkanen, J. (2011). Rehtorit ja monikulttuurinen koulu. I: K. Klemelä, A. Tuittu, A. Virta, & R. Risto, *Vieraina koulussa? Monikulttuurinen koulu oppilaiden, vanhempien, opettajien ja rehtoreiden kokemana* (ss. 235-282). Åbo: Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta.

Trost, J., & Hultåker, O. (2016). *Enkätboken*. Lund: Studentlitteratur.

Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2002). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Seinäjoki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Utbildningsstyrelsen. (2014). *Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014*. Helsingfors: Utbildningsstyrelsen.

Wedin, Å. (2010). Att läsa och skriva på sitt andra språk. I: N. Musk, & Å. Wedin, *Flerspråkighet, identitet och lärande* (ss. 173-189). Lund: Studentlitteratur.

Wedin, Å., & Musk, N. (2010). Inledning. I: Å. Wedin, *Flerspråkighet, identitet och lärande* (ss. 9-20). Lund: Författarna och Studentlitteratur.

Werndin, M. (2010). Identitetsförhandlingar i det flerspråkiga klassrummet: om ungdomsspråk, makt och diskurs. I: N. Musk, & Å. Wedin, *Flerspråkighet, identitet och lärande* (ss. 97-122). Lund: Studentlitteratur.

Wessman, A. (2017). Att arbeta med nyanlända på flera språk. I: Å. Wedin, *Språklig mångfald i klassrummet* (ss. 111-137). Stockholm: Lärarförlaget.

Vesteraas Danbolt, A. M., & Iversen Kulbrandstad, L. (2013). "Säl är kaka på spanska" - arbete med litteracitet och flerspråkighet i norska klassrum. I: Å. Wedin, & C. Hedman, *Flerspråkighet, litteracitet och multimodalitet* (ss. 19-40). Lund: Studentlitteratur.

Westlund, I. (2009). Hermeneutik. I: A. Fejes, & R. Thornberg, *Handbok i kvalitativ analys* (ss. 62-79). Stockholm: Liber Ab.

Vetenskapsrådet. (12 November [u.å]). *Vetenskapsrådet*. Tillgänglig: www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf Hämtat: 7 Oktober 2019

Österbotten i siffror. Tillgänglig: <http://www.pohjanmaalukuina.fi/befolkning/befolkningsstruktur/?fbclid=IwAR0Gt8ZUnO-rK-y1q3SuZDxeUOPIEI4bdL8R5jws5jainlSXFuhgPHqXPR8>
Hämtat: 19 April 2020

Frågor om religioner och språk

Alder: _____

Modersmål: _____

Skola: _____

Jag är: flicka ☐ pojke ☐

Jag och mina språk

1. I skolan **pratar** jag på: _____

2. I skolan **skriver** jag på: _____

3. Hemma **pratar** jag: _____

4. Hemma **skriver** jag på: _____

5. På fritiden **pratar** jag: _____

6. På fritiden **skriver** jag på: _____

7. Vilka språk talas i din skola?

Jag och min tro

8. Vilken är din religion? (till exempel kristen, muslim, icke-religiös)

